

La sinofonia com a àmbit de creació cultural

Estudi de cas: *Who's Irish* de Gish Jen

Treball de Fi de Grau

Any acadèmic: 2014-2015

Nom: Anna Alfaro Lucas

NIA: 122522

Director: Manel Ollé Rodríguez

Facultat d'Humanitats

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Cultural heterogeneity helps to enrich, rather than create problems for, citizenship identity because the process of accepting and respecting heterogeneity brings about new positive attitudes.

Rob Gilbert

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	4
2. COSMOVISIÓ I IDENTITAT.....	6
JUSTIFICACIÓ.....	6
LA IDENTITAT.....	7
<i>HAN, ZHONGGUO, TANXIA I YI</i>	9
EL SISTEMA DE TRIBUTS.....	12
LA IDENTITAT XINESA.....	14
3. SINOFONIA.....	18
DEFINICIÓ.....	18
CONTEXT.....	21
FORMACIÓ COMUNITATS SINOFÒNIQUES.....	22
COLONIALISME CONTINENTAL.....	22
ASSENTAMENT DE COLONS I DIÀSPORA.....	24
IMMIGRACIÓ.....	26
MINORIES ÈTNIQUES.....	27
LLENGUA.....	29
4. LITERATURES DE LA SINOFONIA.....	31
AUTORS I AUTORES DE LA SINOFONIA.....	31
ANÀLISI D'UNA OBRA LITERÀRIA DE LA SINOFONIA.....	36
GISH JEN.....	36
<i>WHO'S IRISH</i>	38
5. CONCLUSIONS.....	51
6. BIBLIOGRAFIA.....	54

1. INTRODUCCIÓ

La República Popular de la Xina és un país situat al centre de l'Àsia Oriental que compta amb una superfície aproximada de 9.596.900 km² (un 6.5% de la superfície mundial actual), com Europa des de Portugal fins als Urals. La seva capital és Pequín i compta amb una població de 1.370.536.875 persones dividida en 23 províncies, 5 regions autònomes (Tibet, Xinjiang, Guànxí, Ningxia i Mongòlia Interior) i 4 municipalitats directament sota el control del govern central (Beijing, Shanghai, Chongqing i Tianjin) a més de 2 Regions Administratives Especials (Hong Kong i Macao)¹, més de la sisena part de la humanitat en el seu conjunt.

En un país d'aquestes característiques la varietat de llengües, ètnies i cultures és molt gran. Partint d'aquesta base, què vol dir ser xinès? Aquesta pregunta tan simple alberga una resposta que necessita més d'una consideració i és que, quan parlem de la Xina, estem parlant d'un conjunt de realitats molt diverses que conviuen en un mateix espai i temps. No obstant això, existeix un imaginari col·lectiu format per uns referents i unes idees molt concretes que determina, políticament, els paràmetres d'aquesta diversitat i que equipara la cultura i l'ètnia Han, la més majoritària, amb la pròpia identitat xinesa i, per tant, amb el fet de ser xinès.

Amb el propòsit d'eixamplar el marc rígid que enquadra tot allò considerat xinès i amb la voluntat de reconèixer altres realitats que en queden al marge, diverses veus (dins i fora de la Xina) han qüestionat aquesta visió monolítica i unidireccional que exclou gran part de la diversitat xinesa a tots els nivells. És just en aquest punt que sorgeix la sinofonia, un concepte amb una clara voluntat de reivindicar i reconèixer aquesta identitat més flexible i plural, així com de permetre la inclusió de totes les realitats existents que també formen part de la cultura xinesa. Hem de recordar aquí que, a banda de la República Popular de la Xina, hi ha altres ciutats amb règim especial com Hong Kong o Macau on també hi ha xinesos. O Taiwan. Per no parlar dels més de 50 milions d'immigrants xinesos que hi ha arreu del món.

La voluntat d'aquest treball és doble. Per una banda, vol ser una introducció al món de la sinofonia, un concepte relativament nou i poc explorat dins el món acadèmic

¹ OFICINA DE INFORMACIÓN DIPLOMÁTICA. *China. República Popular de China*. Ficha país.

Enllaç disponible a dia 14/06/2015:

http://www.exteriores.gob.es/documents/fichaspais/china_ficha%20pais.pdf

però que considerem necessari per entendre la Xina en tota la seva complexitat i d'una manera més completa. Per altra banda, vol ser una humil invitació a la reflexió. Paral·lelament, i a mesura que anem explorant i aproximant-nos a la sinofonia, el propi treball també ens ha de permetre un qüestionament del nostre marc cultural i social. A com des de les estructures de poder s'articulen uns discursos referents a la identitat i a com aquests es ramifiquen dins la societat; a com percebem i tractem la diferència en el nostre entorn, com a individus i com a col·lectiu, i a plantejar-nos quin espai real té avui en dia; a com la cultura ens condiciona alhora d'entendre i assumir noves realitats.

Hem estructurat aquest treball en tres grans apartats que es complementen i que tenen l'objectiu de guiar al lector, en les pàgines que procedeixen, al llarg d'un escenari que permeti el seu acostament a la sinofonia i el seu context.

El primer bloc es centra en explorar una sèrie de conceptes clau que conformen la cosmovisió xinesa i que tenen incidència en la construcció de la pròpia identitat. També ens permetrà situar-nos en un marc cultural i històric previ per enfocar *a posteriori* la sinofonia i a reflexionar sobre la naturalesa de la pròpia identitat xinesa.

El segon apartat vol ser una aproximació a nivell teòric per tal d'entendre i identificar la sinofonia com a concepte. És amb aquest objectiu que intentarem apropar-nos a les diverses definicions del terme, així com a la formació de les comunitats sinofòniques passant per la llengua i el paper de les minories ètniques.

L'últim i tercer bloc consta de dos objectius. El primer, realitzar un breu context de la literatura sinofònica i dels seus autors i autores. El segon, realitzar un estudi de cas a partir de l'obra *Who's Irish* de Gish Jen, inclosa dins el marc de la sinofonia, per tal d'identificar-ne els seus elements i poder-la relacionar amb els marcs teòrics d'anàlisi explorats en el treball.

2. COSMOVISIÓ I IDENTITAT

JUSTIFICACIÓ

L'època dels imperis va acabar l'1 de gener de 1912 amb la caiguda de l'última dinastia, la Qing d'ètnia manxú, i amb el nomenament de Sun Yatsen com a president de la República Xinesa i amb la fundació del Kuomintang. El nou President havia introduït, 9 anys abans i des de Japó, el concepte de *minzu* (que es podria traduir com a nació, nacionalitat, grup ètnic, poble o raça) per tal de donar caràcter al nacionalisme xinès. Volia aconseguir la unió del poble Han per tal de fer front als manxús que estaven al poder des de 1644².

El pas de l'imperi a estat-nació va suposar un canvi de paradigma que va afectar a tots els nivells de la societat xinesa, també a nivell identitari. L'època imperial s'havia fonamentat en una cosmovisió basada en conceptes com el *tianxia* o el *zhongguo* i en un sistema cultural teixit sobre el culturalisme i, per tant, sobre el confucianisme. Un cop arriba la República, la societat xinesa es veu abocada a l'aparició de nous conceptes que comporten un canvi de mentalitat. Paraules com ciutadania, sobirania, nació o estat s'obren pas en una Xina que deixa l'època imperial enrere. També entren en joc el concepte de diàspora i el de les minories ètniques que, a partir de llavors, serien un factor prou important dins el trencaclosques de la identitat xinesa.

La sinofonia apareix a partir d'aquest nou paradigma històric i social i sorgeix, en part, amb la voluntat d'englobar en un marc més flexible i inclusiu la identitat xinesa. És per aquest motiu que, abans d'endinsar-nos pròpiament en la sinofonia, és necessari contextualitzar el pas cap a aquest nou paradigma que provoca un canvi en l'imaginari col·lectiu xinès.

Què vol dir ser xinès? Són aquells nascuts a la República Popular de la Xina? Aquells que han emigrat a altres països, ho són? Quin paper ha tingut la cosmovisió xinesa en la construcció identitària? La identitat xinesa no és fàcil de determinar ja que és un concepte plural i mòbil. En aquest primer bloc del treball, comentarem com ha evolucionat en aquesta transició de l'època imperial a l'època de la República Xinesa i

²BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimedial-lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Pàgina 40.

ens apropiem a diversos conceptes clau que són necessaris per entendre la construcció de la identitat xinesa i que ens permetrà emmarcar el concepte de sinofonia.

LA IDENTITAT

Abans d'entrar en matèria farem alguns apunts sobre el concepte d'identitat i la seva naturalesa.

Manuel Castells defineix identitat com:

El proceso de construcción del sentido³ atendiendo a un atributo cultural, o un conjunto relacionado de atributos culturales, al que se da prioridad sobre el resto de las fuentes de sentido. Para un individuo determinado o un actor colectivo puede haber una pluralidad de identidades. No obstante, tal pluralidad es una fuente de tensión y contradicción tanto en la representación de uno mismo como en la acción social.⁴

Joaquín Beltrán afegeix l'element de "l'altre". L'altre com a referent per distingir-nos i reafirmar-nos com allò que som i allò que no som. L'altre com a element necessari per definir-nos en la nostra pròpia identitat:

La identidad es un concepto controvertido que admite diferentes perspectivas de aproximación. En un sentido indica la pertenencia a un grupo: "identificarse con"; en otro siempre es racional y necesita la presencia de otros para adquirir sentido: "identificarse frente a ". También puede adoptar un componente más subjetivo, de posicionamiento personal, "identificarse uno mismo" frente a "ser identificado por otros"⁵.

Les persones estan conformades per identitats diverses que conviuen i es complementen de manera acumulativa a partir de l'experiència de la pròpia persona.

³ Manuel Castells defineix "sentido" com la "identificación simbólica que realiza un actor social del objetivo de su acción".

⁴ CASTELLS, Manuel. (2003): *El poder de la identidad*. Dins: *La era de la información: Economía, sociedad y cultura*. Volum 2.. Madrid: Alianza editorial. Pàgina 28-29.

⁵ BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 249.

Beltrán divideix la identitat en quatre àmbits “d’inclusió i de discussió”: la *identitat personal*, la *identitat ètnica*, la *identitat nacional* i la *identitat cultural*⁶.

Per fer-ho més aclaridor i seguint la qüestió que ens ocupa, procedirem a posar un exemple. En el cas d’una persona de sexe femení, pertanyent a la República Popular de la Xina, d’ètnia Han i practicant del taoisme tenim la identitat personal (dona), la ètnica (Han), la nacional (Xinesa) i la cultural (Taoisme).

La convivència de diverses identitats en una mateixa persona no exclou l’existència d’una jerarquia ja que, generalment, una d’aquestes identitats preval respecte les altres segons el context concret. Per exemple, es podria establir un ordre jeràrquic pel qual la identitat nacional prevalgués per sobre la ètnica, o la cultural per sobre la nacional. Entenem, per tant, que la jerarquia es basa en un fet subjectiu de la persona, de com es veu i de com es sent respecte ella mateixa i respecte els altres. Això també ens demostra que la identitat no respon a un patró inflexible i rígid determinat sinó que la seva pròpia naturalesa és canviant i flexible. La identitat es pot construir i, per tant, es pot manipular i pot ser resultat d’interessos específics. Implica delimitar allò que s’és i allò que no, respecte un mateix i respecte l’altre.

*La identidad implica demarcar contornos, el “hasta aquí se llega” y de aquí en adelante es otra cosa. El gran problema asociado a la identidad es que siempre será el resultado de negociaciones, por una parte, y de una estructura jerarquizada de poder, por otra, cuyas posiciones superiores tienden a dominar y definir los contenidos de las identidades. La identidad se construye, se elabora, se manipula, obedece a intereses.*⁷

La identitat xinesa és complexa en si mateixa i respon a molts factors i elements diferents. Amb aquesta breu introducció general que acabem de comentar, passem a analitzar-la pròpiament, no primer sense explicar alguns conceptes que considerem clau per tal d’entendre la cosmovisió xinesa i com aquesta s’ha relacionat amb la identitat xinesa.

⁶ Ibíd. Pàgina 249.

⁷ Ibíd. Pàgina 249

HAN, ZHONGGUO, TANXIA I YI

En un país que a nivell d'extensió es pot equiparar amb Europa o els Estats Units d'Amèrica, la Xina es postula com un estat amb una gran diversitat formada per 56 grups ètnics diferents. L'ètnia majoritària és l'anomenada "Han" i representa el 91.6% de la població total. A la vegada, aquest col·lectiu té una gran varietat subètnica⁸.

El nom "Han" prové de la dinastia que responia al mateix nom i que va regnar entre el 206 a.C fins el 220 d.C⁹. Tal com apunta Jonathan Unger, la consciència Han va prendre el seu punt àlgid a finals del segle XVIII, sota dinastia Qing, quan es van haver d'enfrontar a les minories que no pertanyien a la mateixa amb més intensitat davant la competència per aconseguir recursos, cada vegada més escassos¹⁰.

L'ètnia Han domina el discurs identitari de la Xina. Un error comú és pensar que tot allò relatiu a l'ètnia Han correspon amb la identitat i cultura xinesa, però no és equivalent. Com hem dit anteriorment, la identitat també es construeix i respon a una estructura que pot venir marcada per les estructures de poder.

En època imperial, la nacionalitat estava determinada per la residència en el territori sota l'autoritat central de l'estat¹¹. Tots aquells que vivien al *Zhongguo* (el "país del centre") eren *zhongguo ren* (persones del país del centre). Aquest concepte és important perquè forma part de l'imaginari col·lectiu de la identitat xinesa dins el marc històric de l'època imperial. El territori xinès es troba al mig, és el "regne del centre".

The traditional view of being at the center of existence has always been important an important aspect of being Chinese. This anthropocentric view is based on a deep-rooted sense of belonging to a unified civilization that can boast several thousand years of uninterrupted history. Such a sense of unity and continuity was, until

⁸BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Pàgina 37.

⁹ Ibíd. Pàgina 12.

¹⁰ UNGER, Jonathan. (1999): *Nacionalismo chino*. Biblioteca china contemporánea Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 68.

¹¹BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Pàgina 37.

*recently, common among all Chinese, even among those who had moved abroad permanently to settle among non-Chinese people.*¹²

Per altra banda, tal com apunta Beltrán, la civilització xinesa posseeix una *pretensión universal*¹³: vol abastar el que anomenen *tianxia* que significa “tot allò sota el cel”, “la humanidad sometida al orden celeste con el emperador como intermediario entre el Cielo y la Tierra”¹⁴ i que engloba una perspectiva del món basada en la moral confuciana i el pensament polític¹⁵. *Tianxia* era un concepte utilitzat pels antics per tal de referir-se al món de la manera que ells l’imaginaven¹⁶. Amb aquest concepte, l’Imperi era vist com un tot indivisible que no podia tenir rival i del qual no existia en el món cap element similar a ell. El governant de *tianxia* era el Fill del Cel o *tianzi*. *Tianxia* formava part d’una idea del món on existia relació entre els seus participants, però on no hi havia relació possible amb estats independents¹⁷. Un regne que permetia la distinció entre *yi* i *xia* però no entre dins i fora¹⁸. En el seu conjunt formava el concepte que nosaltres anomenem sinocentrisme, veure la Xina com el centre de la civilització.

Seguint amb el discurs identitari xinès, *Hua* és un concepte que, amb el temps, s’ha tendit a fer una equivalència entre aquest significat i el de *Han*. Tot i la voluntat

¹² WEI-MING, Tu. (1994): *The living tree. The Changing Meaning of Being Chinese Today*. California: Stanford University press. Pàgina 149.

¹³ *Ibíd.* Pàgina 251

¹⁴ *Ibíd.* Pàgina 251

¹⁵ FANG, Xie. (2011): *Tianxia workshop. What is tianxia? Culture, International Relations, and World History: Rethinking Chinese Perceptions of World Order*. Stanford University.

¹⁶ TONG, Shijun. (2006): *Chinese Thought and Dialogical Universalism*. Publicat a *Europe and Asia Beyond East and West*. Routledge: edició a cura de Gerard Delanty.

¹⁷ JIANQIANG, Nie. *Towards a World of Harmony: A Historical Chinese Conception of the World Order*. Enllaç també disponible a dia 14/06/2015: http://www.fas.nus.edu.sg/oop/docs/pdf/NUS-WHU_WIN_Order.pdf

¹⁸ FANG, Weigui. (2001): *Yi, Yang, Xi, Wai and other terms: the transition from “barbarian” to “foreigner” in nineteenth-century China*. Dins el volum *New terms for new ideas. Western Knowledge and Lexical Change in Late Imperial China*. Holanda: edició a cura de Michael Lackner, Iwo Amelung i Joachim Kurtz

d'igualar aquests dos conceptes a un mateix nivell, *Hua* no és sinònim¹⁹ a Han. El primer fa referència a allò cultural i polític mentre que el segon fa referència a l'aspecte ètnic o biològic²⁰. No obstant, i seguint la lògica d'aquesta voluntat, *Huaxia* ha acabat significat “allò xinès”, la sinitat.

Tal com explica Beltrán, l'ètnia Han és igualada, en l'imaginari col·lectiu, amb la nacionalitat *zhongguoren* (persones del país del centre) i aquesta amb la cultura-civilització *Hua*²¹. Els *huaren* o persona *hua* són el que nosaltres anomenem xinesos. D'aquí també se'n deriven altres termes per tal d'esmentar aquells que són descendència dels Hua o *huayi*, o aquells que viuen a l'estranger els *huaqiao*²².

Aquells que estaven fora d'allò *hua*, d'allò xinès, eren els *yi*, paraula que la podríem traduir com a “bàrbar” en el sentit d'estranger²³. El concepte *yi* en el seu origen era utilitzat per referir-se a les persones o zones que es trobaven a l'est de la Xina Central (*zhongyuan*) i tenia unes connotacions negatives. Al llarg del temps, el significat va anar canviant i es va ampliar passant a denotar, a més dels habitants de l'est, bàrbars de la perifèria en general. El terme *Yi* es troba en oposició a *hua* i *huaxia* i, des de finals de la dinastia Ming i des de principis de la dinastia Qing, també es va utilitzar per tal d'anomenar aquelles persones provinents d'Europa o Amèrica prenent un significat que remarcava la inferioritat d'altres cultures i éssers humans.

El fet que el poble Han es considerés una civilització superior, permetia l'existència de dues “vies” que es complementaven i coexistien: per una banda el fet de delimitar aquells que no eren xinesos, identificant-los com a bàrbars (*yi*) i amb la seva conseqüent exclusió d'allò considerat Han o Hua i, per tant, d'allò xinès. Per altra banda, adoptar una actitud de superioritat paternal davant d'aquells bàrbars o estrangers (ja fos el contacte per invasió o colonització) permetent la seva integració en la cultura xinesa i deixant-los formar part d'aquesta civilització, que es postulava com a universal

¹⁹ BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 253.

²⁰ *Ibíd.* Pàgina 253.

²¹ *Ibíd.* Pàgina 254

²² *Ibíd.* Pàgina 253

²³ BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs . Pàgina 37.

i central²⁴, adoptant els seus costums i la seva moral i, per tant, sometent-se a la seva “sinització”.

*In the formative years of the Han dynasty, the Chinese view of the world was shaped around the axis of Han ethnic culture, which helped grade and hierarchize the rest of the world according to its acceptance of Han culture. As a result, the Han people and their neighbors formed a dichotomous relation. On one hand, the Han people were wary of their less civilized, barbaric neighbors, especially the northern nomads. (...) But on the other hand, following the Confucian teaching, which was canonized during the early Han dynasty, Han rulers were also supposed to cultivate morals and virtue among barbarians.*²⁵

Ens trobem, per tant, davant d'un sistema que marca límits, basant-se en la seva superioritat com a civilització i com a cultura, però a la vegada és suficientment permeable com per deixar incloure altres elements que, mitjançant un procés d'integració cultural, passen a formar part de la identitat xinesa.

EL SISTEMA DE TRIBUTS

Pel que fa als grups ètnics que formaven part de l'interior de l'imperi xinès, la dinastia Yuan (1206-1367) d'ètnia mongola, va establir el sistema *tusi* que es basava en el reconeixement, per part de l'emperador, dels caps locals de cada grup ètnic com els seus governants i els atorgava un títol per tal que poguessin governar a nom seu de manera hereditària a canvi de pagar tributs²⁶. Així doncs, els diferents grups ètnics, amb permís de l'emperador podien autogovernar-se.

Pel que fa als veïns presents a la perifèria que comptaven amb estructures estatals ben desenvolupades, com ara els mongols, tibetans, uigurs i dai, la manera més habitual d'interactuar era mitjançant el sistema de tribut. Yongjin Zhang, professor de la

²⁴ Ibíd. Pàgina 37.

²⁵ WANG, Edward. History, Space, and Ethnicity: The Chinese Worldview. Enllaç a dia 14/06/2015: <http://people.ucalgary.ca/~slchia/article.htm>

²⁶ BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Pàgina 38.

Universitat de Bristol, defineix el sistema de tributs com aquell que “implicava una sèrie d’institucions i normes socials i diplomàtiques que va dominar en les relacions de la Xina amb el món no xinès al llarg de dos mil·lennis²⁷” Aquest mecanisme de relacions internacionals, comercials i militars tenia a la Xina al centre i es basava en un enviament d’ambaixades amb regals a l’emperador que representava la submissió simbòlica a la civilització Han.

Zhang i Buzan conceben el sistema de tributs de manera més global i l’entenen com l’inici de la societat internacional al sud-est asiàtic:

*We look at the tributary system not just as a structure of strategic interaction and economic exchange between Imperial China and other participants in the system, but as an articulation of the existence of international society in East Asia, constitutive of a social order in East Asian history and politics. (...) We, therefore, conceptualize the tributary system as an international society with its own social structure which embodies complex social relations among participating and constituent states, and which has a particular set of institutions that help to define norms of acceptable and legitimate state behaviour.*²⁸

El sistema de tributs permetia un intercanvi cultural i econòmic entre els territoris i reforçava la idea de la superioritat xinesa respecte els altres. L’emperador responia enviant regals més valuosos que els rebuts i incloent a aquell poble en les seves pregàries al Cel per tal de demanar protecció²⁹.

²⁷ ZHANG, Yongjin. (2013): *The Tribute System*. Oxford Bibliographies. Enllaç a dia 14/06/2015: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199920082/obo-9780199920082-0069.xml>

²⁸ BUZAN, Barry. YONGJIN, Zhang. (2012): *The Tributary System as International Society in Theory and Practice*. Chinese journal of International Politics. Enllaç a dia 14/06/2015: <http://cjjp.oxfordjournals.org/content/5/1/3.full>

²⁹ BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d’Estudis Ilerdencs. Pàgina 38.

LA IDENTITAT XINESA

A continuació, i tenint en compte els conceptes explicats fins aquest punt, analitzem i comentem la identitat xinesa a partir de diverses consideracions. Joaquín Beltrán y Antolín és autor del llibre *Perspectivas chinas* on dedica un capítol a la temàtica de la identitat xinesa sota el nom de *La compleja construcción de la identidad china*. Al ser un capítol amb una bona estructura i amb un contingut força complet per tal d'analitzar una temàtica tan complexa com aquesta, ens basarem en l'esquelet estructural d'aquest.

A priori considerem dos aspectes que podrien semblar els més obvis d'entrada: (1) el fet de néixer en el marc d'una família xinesa seria un factor important a considerar per tal d'establir el fet de "ser xinès". No obstant, al llarg dels anys, es pot qüestionar i fins i tot abandonar el nucli de visió familiar. Amb el temps, a mesura que les noves generacions s'obren pas, la identitat també evoluciona i, per tant, la cosmovisió familiar es pot veure modificada. (2) La genètica i el físic serien uns altres factors a considerar. Els trets fenotípics que caracteritzen els xinesos, com ara els ulls ametllats o el nas petit, entre altres, fa que es puguin distingir d'altres col·lectius humans. No obstant això, aquestes característiques també es podrien fer extensives a altres comunitats com els mongols, els tibetans o els siberians i, per tant, no és suficient per delimitar la identitat xinesa³⁰.

Segons Beltrán, altres maneres d'aproximar-nos a la identitat xinesa és a partir de tres perspectives diferents: (1) Xina com a civilització, (2) Xina com a cultura i (3) Xina com a entitat política³¹. A continuació, procedirem a comentar-les per separat.

La primera, Xina com a civilització única dins l'època imperial, hereva d'una tradició que perdura al llarg de la història i que es considera superior respecte els països veïns i en destaca. Dins aquesta concepció, els veïns del territori passen a ser considerats bàrbars (*yi*) que "acaban asimilándose u ofreciendo tributo al emperador en reconocimiento de su superioridad y a la espera de su protección"³². Recuperem el concepte de *Zhongguo* (el "país del centre"), el de *tianxia* i el sistema de tribut com a tres exemples d'aquest marc de pensament on la Xina és una civilització superior a qualsevol altre. De fet, *Zhongguo* fa referència al centre com a punt d'importància,

³⁰. BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 251.

³¹ *Ibíd.* Pàgina 251

³² *Ibíd.* Pàgina 251.

l'estat que es troba al mig, mentre que *tianxia* fa referència al món horitzontal, allò que s'estén al llarg del domini xinès. Aquests conceptes que fan al·lusió a una visió i concepció del món molt determinada, formen part de l'imaginari existent durant l'època imperial.

En segon lloc, Xina com a cultura. També dins l'època imperial, el *culturalisme*, és a dir, "la cultura com a focus de lleialtat"³³, el mite pel qual es sinitza una persona o col·lectiu si adopta el confucianisme³⁴ està molt present al pensament xinès de caire més tradicionalista. Els intel·lectuals entenien que la Xina era la única gran civilització fonamentada en una sèrie de valors universals i aquells que acceptaven els seus principis i la seva moralitat podien incloure's dins el marc del culturalisme³⁵. El culturalisme sustentava el teixit de la identitat xinesa però, a la vegada, era capaç de ser suficientment flexible per permetre que aquells que no eren considerats xinesos, els *yi*, poguessin adoptar les pràctiques culturalistes i incloure's dins el marc xinès. El confucianisme és considerat per molts el corrent principal, el pilar, la columna vertebral de la cultura xinesa³⁶. Es tracta d'una escola de pensament polític i filosòfic originat per Confuci (551-479 d.C) i els seus deixebles que va resultar ser la força política i cultural més influent en la cosmovisió tradicionalista xinesa³⁷. La seva importància rau en l'element de racionalitat, humanisme i social i polític que va aportar al pensament xinès³⁸.

³³ UNGER, Jonathan. (1999): *Nacionalismo chino*. Biblioteca china contemporánea Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 15

³⁴ BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 258.

³⁵ UNGER, Jonathan. (1999): *Nacionalismo chino*. Biblioteca china contemporánea Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 15.

³⁶ GUO, Yingie. (2004): *Cultural Nationalism in Contemporary China. The search for national identity under reform*. Routledge studies on China Transition. Londres: edició a cura de David S.G. Goodman. Pàgina 72.

³⁷ ZHAOJIE, Li. (2011): *Traditional Chinese World Order*. Hacettepe University.

³⁸ STUART-FOX, Martin. (2003): *A short history of China and Southeast Asia. Tribute, Trade and influence*. Australia: Editorial Allen and Unwin.

*La tradición filosófica y moral confuciana es la clave para ser chino y todos los que la aceptan, independientemente de su origen, pueden ser considerados chinos pues se “sinizan” en cierto modo.*³⁹

En el tercer cas, la Xina com a entitat política i, per tant, com a estat-nació. Amb l'abandonament del sistema dinàstic i amb l'aparició de la República, la Xina es veu immersa en un nou paradigma polític i social. L'estat xinès és una estructura resultat de “un proceso de construcción nacional en deuda con las concepciones eurocéntricas que se acabaron imponiendo para configurar el orden mundial de nuestros días”⁴⁰. La majoria d'acadèmics dedicats a la sinologia creuen que el desenvolupament de la nació xinesa va aparèixer de la transició de l'imperi a la nació de principis de segle XX⁴¹.

*In order to create a modern identity to cope with conditions created by China's confrontation with the Western world, the chinese were obliged to deal with foreign concepts, including that of a nation, state, sovereignty, citizenship, and race; more recently, with cultural and ethnic identity.*⁴²

La idea de nació i la seva percepció és igual de diversa que complexa en el territori xinès. El concepte modern i cultural del terme “xinès” no pot entendre's avui en dia, sense un context polític i històric recent. La Constitució de la República Popular Xinesa reconeix l'existència de diverses nacions dins el marc d'un estat únic⁴³. Tots aquells ciutadans de la República Popular Xinesa són xinesos segons el seu passaport tot i que pertanyin a grups ètnics o nacions diferents perquè formen part de l'estat-

³⁹BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 252.

⁴⁰ *Ibíd.* Pàgina 252.

⁴¹ UNGER, Jonathan. (1999): *Nacionalismo chino*. Biblioteca china contemporánea Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 32.

⁴² WEI-MING, Tu. (1994): *The living tree. The Changing Meaning of Being Chinese Today*. California: Stanford University press. Pàgina 148.

⁴³ BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 252.

nació⁴⁴. Les minories nacionals, ara anomenades minories ètniques, són reconegudes a nivell teòric pel govern xinès, tot i que en realitat es puguin veure arraconades per l'ètnia Han. Per altra banda, la llei de nacionalitat actual fomenta que els nascuts a l'estranger adoptin la nacionalitat d'allà on es trobin⁴⁵. Aquestes lleis de nacionalitat resulten ser l'eina clau per tal decidir la pertinença a un estat-nació i, en el cas xinès, han evolucionat al llarg del temps, primer regint-se per un principi de *ius sanguinis* i més endavant, per un principi de *ius soli*. El paper del poder, de les institucions i del sistema és clau, per tant, en la formació de la identitat.

*“Quiquiera que haya escuchado a los chinos hablar de su patriotismo, sabrá que incluso hoy incluye una mezcla de nacionalismo político, identidad étnica Han y un orgullo culturalista que se manifiesta en las alusiones a la civilización china como foco de identificación. Todos estos sentimientos han estado influidos y han sido en parte modelados y remodelados por la historia de este siglo y por la experiencia de regímenes sucesivos”.*⁴⁶

⁴⁴ Ibíd. Pàgina 252.

⁴⁵ Ibíd. Pàgina 252.

⁴⁶ Ibíd. Pàgina 252.

"It seems that most children in America are encouraged to follow their dreams. But my parents are immigrants. And in China, most children are expected to choose a path that will help provide for the needs of their family. I enjoy music. But it's difficult to go my own way without feeling coldhearted, or estranged.

Humans of New York

3. LA SINOFOONIA

DEFINICIÓ

Tal com hem analitzat en el primer bloc d'aquest treball, la identitat xinesa i allò considerat xinès és, si més no, complex de definir. Encara esdevé més complicat si deixem la perspectiva d'observadors i intentem entendre com els propis xinesos ho conceben⁴⁷. La realitat xinesa és plural i no respon a un sol esquema identitari. Dins aquest quadre divers, recentment sorgeix un nou concepte amb la voluntat d'emmarcar, de manera inclusiva, certs àmbits (lingüístics, culturals, visuals, etc) que políticament queden al marge d'allò pròpiament considerat xinès.

El 2004 Shu-mei Shih, professora de literatura comparada i d'estudis asiàtics a la University of California (Los Angeles) va utilitzar un neologisme en una nota a peu de pàgina del seu assaig *Global literature and the technologies of recongnition* dins l'àmbit literari. Es tractava de la paraula "Sinophone" (*huayu yuxi* en xinès⁴⁸) o el que traduiríem al català com a Sinofonia, tot i que en llengua catalana o castellana no hi ha cap diccionari que reculli aquest mot. Tres anys més tard, al llibre *Visuality and Identity. Sinophone Articulations across the Pacific* en parlava dins l'àmbit visual⁴⁹. El terme ha estat, en els últims anys, força ben acollit pels acadèmics, que han aportat les seves crítiques al concepte i han enriquit el desenvolupament inicial de Shih. A continuació, desenvolupem el concepte de sinofonia.

En la primera publicació *Global literature and the technologies of recongnition* Shih exposava que el concepte de sinofonia anava lligat al fet d'englobar totes aquelles

⁴⁷ WEI-MING, Tu. (1994): *The living tree. The Changing Meaning of Being Chinese Today*. California: Stanford University press. Pàgina 148.

⁴⁸ YUE, Audrey. KHOO, Olivia. (2014): *Sinophone cinemas*. Basingstoke: Palgrave macmillan. Pàgina 26.

⁴⁹ *Ibíd.* Pàgina 3 i 20.

manifestacions literàries escrites en xinès o en alguna de les seves variants que quedaven fora del marc pròpiament xinès. També amb la reivindicació, en certa manera, de la marginació dels mateixos textos que, considerava, eren tractats injustament dins el cànon literari xinès:

By “sinophone” literature I mean literature written in Chinese by Chinese-speaking writers in various parts of the world outside China as distinguished from “Chinese literature – literature from China.(...) The imperative of coining the term “sinophone” is to contest the neglect and marginalization of literatures in Chinese published outside China and the selective ideological, and arbitrary co-optation of these literatures in Chinese literary history. “Sinophone”, in a sense, is similar to anglophone and francophone in that Chinese is seen by some as a colonial language.⁵⁰

En la segona publicació *Visuality and Identity. Sinophone Articulations across the Pacific* i, en referència a la sinofonia visual, Shih també situava la sinofonia fora de la pròpia frontera xinesa i al marge d'”allò xinès” i la definia com una xarxa de llocs de producció cultural:

The site of sinophone is a network of places of cultural production outside China and on the margins of China and Chineseness, where a historical process of heterogenizing and localizing of continental Chinese culture has been taking place for several centuries.⁵¹

Per últim, en el text *The Concept of the Sinophone*⁵² Shu-mei Shih descrivia els estudis sinofònics i els situava dins el context xinès:

Sinophone studies- coincide as the study of Sinitic-language cultures on the margins of geopolitical nation-states and their hegemonic productions- locates its objects of attention at the conjuncture of China’s internal colonialism and Sinophone communities everywhere immigrants from China have settled. Sinophone studies disrupts the chain of the equivalence established, since the rise of nation-states, among language, culture, ethnicity, and nationality and explores the protean, kaleidoscopic, creative and overlapping margins of China and Chineseness, America and

⁵⁰ *Ibíd.* Pàgina 20.

⁵¹ *Ibíd.* Pàgina 20.

⁵² SHIH, Shu-mei. (2011) *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America.

*Americanness, Malaysia and Malaysianness (...) by a consideration of specific, local sinophone texts, cultures, and practices produced in and from these margins.*⁵³

Amb la introducció del terme sinofonia, Shih va obrir un nou marc per englobar tota aquella producció i circulació cultural dins el món de la llengua xinesa, encetant noves perspectives que ens permeten repensar la relació entre la Xina moderna i el món a diversos nivells⁵⁴.

Si quan parlem de la llengua xinesa l'entendem com el conjunt de llengües sinítiques, en parlar de sinofonia, i al marge del concepte formulat per Shih, ens referim a aquelles zones o territoris on hi ha persones que parlen el xinès o alguna de les seves variants.

Podríem pensar que la sinofonia és homòloga a la francofonia o l'anglofonia. Si bé és cert que són formacions similars, hem de tenir en compte que l'anglofonia inclou producció literària i cultural de tot el territori angloparlant, inclosa la Gran Bretanya i les seves antigues colònies (Estats Units, Canadà, Austràlia, Nova Zelanda, etc.) i que la francofonia, en canvi, inclou tota aquella producció fora dels límits de la nació francesa⁵⁵. En aquest sentit, a l'hora de concebre la sinofonia, Shih pensa en un model més semblant a la francofonia, ja que no inclou en la seva definició al territori xinès. No obstant això, França i la Xina són dos casos amb elements i característiques diferents.

*Sinophone is predicated upon the exclusion of China in the same way francophone is built on the exclusion of France. But China is not France. More precisely, China was not as extensively involved in the colonization of other countries in the modern era. (...) China and France, and Sinophone and francophone, do not carry the same valence in the complex web of history, language, politics and culture across the modern world*⁵⁶.

Independentment dels punts en comú i de les distàncies entre la sinofonia i altres “fonies”, una inclusió de la Xina i, per tant, de Taiwan, Hong Kong, Macau i la diàspora

⁵³ SHIH, Shu-mei. (2011): *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America. Pàgina 711.

⁵⁴ YUE, Audrey. KHOO, Olivia. (2014): *Sinophone cinemas*. Basingstoke: Palgrave macmillan. Pàgina 21.

⁵⁵ *Ibíd.* Pàgina 21.

⁵⁶ *Ibíd.* Pàgina 22.

xinesa⁵⁷ en el seu concepte és factible. La sinofonia (inclogui o no a la Xina) vol trencar amb el sinocentrisme i la hegemonia d'allò xinès per obrir un nou escenari on altres realitats que també són xineses hi tinguin cabuda més enllà del que considerem la pròpia Xina. A més, la sinofonia fa visible la pluralitat identitària, la diversitat cultural i lingüística, així com la riquesa ètnica arreu del món⁵⁸.

La sinofonia és un terme que va molt lligat a la història colonial, a la immigració i a la identitat, entre altres. El fet de postular-se a favor de l'heterogènia i no voler cedir davant la força del concepte rígid d'"allò xinès" fa que la sinofonia ens faci replantejar els camps i mètodes de les investigacions acadèmiques⁵⁹ fins el moment. A continuació anem a veure, a partir de l'anàlisi que fa Shu-mei Shih, les arrels de la sinofonia a partir d'un breu context i dels tres elements que formen les comunitats sinofòniques: el colonialisme continental, l'assentament de colons i la immigració. També l'element de la diàspora ja que és un fenomen suficientment important i significatiu com per dedicar-li un apartat. Per acabar aquest bloc, ens referirem també a la llengua i a les minories ètniques ja que estan íntimament relacionades i en conjugació amb la identitat i amb allò xinès.

CONTEXT

Segons Shih la Xina ha estat un imperi (en sentit modern) des de mitjans del segle XVIII, en concret, quan va conquerir territoris del nord i de l'oest del que ara es considera pròpiament la Xina. No obstant, hi ha hagut dos factors que han fet que aquest element de la història restés amagat: (1) el fet de veure els imperis occidentals com a quelcom superior a la resta dels imperis i (2) el discurs latent del victimisme xinès davant els imperis d'occident (tot i que l'experiència com a víctima va tenir una duració i uns efectes limitats en l'Imperi manxú i els seus successors: La República de la Xina i la República Popular de la Xina)⁶⁰. Aquests dos factors han fet que s'anés cultivant un nacionalisme que, amb el temps, ha resultat ser imperialisme. El que coneixem avui

⁵⁷ Ibíd. Pàgina 22.

⁵⁸HAO, Yucong. (2014): *The Sinophone*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://stateofthediscipline.acla.org/entry/sinophone>

⁵⁹ YUE, Audrey. KHOO, Olivia. (2014) *Sinophone cinemas*. Basingstoke: Palgrave macmillan. Pàgina 21.

⁶⁰ SHIH, Shu-mei. (2011) *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America. Pàgina 709.

com a Xina ha heretat i recolonitzat ja la majoria de territoris que van conquerir en el seu moment els manxús (Tibet, Xinjiang, Mongòlia Interior i Manxúria).

La idea molt delimitada i rígida del que es considera xinès, seguint l'estela d'una identitat marcada per conceptes com el sinocentrisme o la prevalença d'allò Han per sobre altres ètnies, fa que certs sectors de la societat xinesa (fora i dins dels límits de la Xina) no combreguin amb aquesta visió homogeneïtzadora. Un exemple, el trobem entre els escriptors i artistes xinesos arreu del món que han intentat desmarcar-se d'aquesta idea tan limitada d'"allò xinès" intentant buscar la seva identitat local i enfrontant-se als diversos paradigmes dominants referents a la nacionalitat, el racisme, etc. Per una banda, l'assignació d'una identitat racialitzada com "Chinaman" o "xinès" ha fet que els immigrants xinesos i els seus descendents no hagin estat totalment acceptats en els territoris adoptius. Per l'altra, l'estat xinès ha disseminat de manera efectiva i continua la categoria ideològica de "xinesos d'ultramar" o *huaqiao* els quals la Xina veu com a subjectes que han de ser fidels a la mare pàtria, el que s'ha anomenat com a "nacionalisme a llarga distància"⁶¹.

FORMACIÓ COMUNITATS SINOFÒNIQUES

Tres elements han format les comunitats sinofòniques arreu del món. Aquestes són: el colonialisme continental, l'assentament de colons i la immigració. A continuació comentarem aquests tres processos, afegint també un apartat per a la diàspora a tall descriptiu.

COLONIALISME CONTINENTAL

Estudis recents sobre les conquestes militars i l'administració colonial de la dinastia Qing, d'ètnia manxú, han demostrat que aquests van ser, a mitjans de segle XVIII, un imperi d'Àsia interior força semblant a alguns imperis d'occident i amb una incidència clara pel que fa a la imatge que tenim avui en dia de la Xina⁶². A diferència del colonialisme europeu, en que l'element del mar i de l'oceà és fonamental en el procés colonitzador, la Xina va dur a terme un colonialisme que Shih anomena com a

⁶¹ *Ibíd.* Pàgina 711.

⁶² *Ibíd.* Pàgina 711.

continental. Per què no s'ha donat tanta rellevància a aquest colonialisme si s'està demostrant que va ser prou significatiu i rellevant?

En primer lloc, el fet d'acceptar la historiografia nacionalista que postula a la Xina com una víctima (idea propagada pel mateix estat xinès) i veure la història xinesa, des de l'època Qing, com un conjunt de successos aïllats (guerres de l'opi, tractats desiguals o la recerca continua de la sobirania xinesa sota coacció)⁶³. En aquest marc, l'expansió territorial Qing queda relegada a un segon pla, tot i que va ser un fet històric suficientment destacable per com es va dur a terme: mitjançant polítiques militars i econòmiques com ara la subjugació, l'assimilació de la confessió religiosa i una administració del multilingüisme, del multiculturalisme i de la pluralitat ètnica existent⁶⁴ els Qing van conquerir moltes terres sent conscients de l'existència d'una diversitat evident, en tots els sentits, al llarg de tot el territori.

En segon lloc, la malinterpretació de l'expansió geogràfica Qing. Com ja hem dit, l'expansió Qing va respondre a un caràcter continental i no marítim, com és el cas del colonialisme europeu. El fet de donar més importància i notorietat a l'expansió colonial marítima va relegar l'imperi xinès a la categoria d'imperi premodern o dinàstic⁶⁵ tot i que l'abast de l'expansió Qing duplicués el territori original.

Resultat d'aquesta expansió i de la posterior consolidació dels seus límits amb la República Popular de la Xina (1949), mongols, manxús, tibetans i altres ètnies parlen més d'una llengua i, en molts casos, parlen i escriuen amb la llengua estàndard dels Han, ja sigui per imposició o per voluntat pròpia. És per aquest motiu que es poden considerar inclosos dins el marc de la sinofonia⁶⁶.

La nova història que s'està teixint sobre la dinastia Qing posa l'accent en les relacions ètniques dins el mateix imperi i ens fa veure una continuació des de l'època de l'imperi fins l'actualitat. La sinofonia ens permet establir nous discursos entre els marges de les llengües, la identitat i la cultura i reinterpretar un nou discurs més inclusiu i divers, fent-nos replantejar la visió i la concepció de la història tal com la coneixem i entenem.

⁶³Ibíd. Pàgina 711.

⁶⁴Ibíd. Pàgina 712.

⁶⁵Ibíd. Pàgina 712.

⁶⁶Ibíd. Pàgina 713.

ASSENTAMENT DE COLONS I DIÀSPORA

Un altre element que ha propiciat la creació de comunitats sinofòniques és el que Shih anomena *settler colonialism*⁶⁷ i el que hem traduït com “assentament de colons”. Amb aquest concepte es fa referència a aquelles localitzacions on molts immigrants procedents de la Xina s’hi han establert convertint-se en la població majoritària o en aquells llocs on els colons són els posseïdors dels principals poders institucionals, polítics, econòmics i culturals⁶⁸. Un exemple seria el cas del Tibet on la presència Han és cada vegada major, tot i que encara no supera en nombre a la població tibetana. Arribats a aquest punt, pot ser adient introduir i analitzar el fenomen de la diàspora.

La paraula diàspora prové del grec. *Dia* significa per tot arreu i *spora* ve de la paraula sembrar⁶⁹. Segons el Centre of Migration, Policy and Society COMPAS es pot definir diàspora com:

Populations of migrant origin who are scattered among two or more destinations, between which there develop multifarious links involving flows and exchanges of people and resources: between the homeland and destination countries, and among destination countries.

Laurance Ma apunta que la diàspora xinesa és una població dinàmica tot formant una xarxa global, fluida i flexible⁷⁰. Els principals grups ètnics que la conformen són els Cantonesos (emigrats a Hong Kong, Singapur, Estats Units, Canadà i Austràlia), els Chaozhou (emigrats a Tailàndia i Cambodja), els Hookien (emigrats al sud-est asiàtic), els Hakka (diàspora dins la diàspora) i els Zhejiang (emigrats a Europa). La diàspora xinesa compta amb 50 milions de xinesos arreu del món i amb 30 milions més repartits pel sud-est asiàtic. Podríem establir tres grans minories xineses a Singapur, Malàisia i

⁶⁷Ibíd. Pàgina 713.

⁶⁸ SHIH, Shu-mei. (2013): *Introduction. What is Sinophone Studies?* Dins *Sinophone studies. A critical reader*. Edició a cura de Shu-mei Shih, Chien-hsin Tsai i Brian Bernards.

⁶⁹ LEE, Wing Ong. (2009): *Multiple citizen identities of the Chinese in the chinese diaspora*. Article presentat a la 5a International Conference on Research in Jewish Education on “Mutiples Identities in Jewish Education”. Oranim Academic College and Mandel Leadership Institute.

⁷⁰ LEE, Wing Ong. (2009): *Multiple citizen identities of the Chinese in the chinese diaspora*. Article presentat a la 5a International Conference on Research in Jewish Education on “Mutiples Identities in Jewish Education”. Oranim Academic College and Mandel Leadership Institute.

Tailàndia. Pel que fa a l'àmbit europeu, a Espanya hi ha uns 185250 xinesos⁷¹, a França uns 500000 i al Regne Unit uns 350000. A Catalunya l'any 2014 hi havia unes 49773 persones d'origen xinès segons l'IDESCAT⁷².

La diàspora es pot entendre de dues maneres diferents: com a història, és a dir, com una dispersió de les persones en un espai i temps concret o bé, i en segon lloc, com a valor i, per tant, com una manera de veure el món i de ser-hi. Aquestes dues concepcions són contradictòries i han de ser diferenciades quan es parla de colonialisme de colons⁷³.

La diàspora com a valor implica un sentiment de lleialtat per una pàtria anhelada i ancestral que uneix la diàspora amb la llar. Els vincles d'identitat que uneixen amb el lloc d'origen fan que sorgeixi el que anomenen comunitat transnacional:

The idea of diasporas made up of communities of people who intend to return home raises interesting questions of identity and loyalty. Regular contacts with home communities have lent the concept of diaspora another dimension, that of transnational communities⁷⁴.

Shih creu que la diàspora no és infinita en el temps i que, per tant, té data de caducitat. Apunta a que les persones han de tenir l'oportunitat de ser un ciutadà més de la regió on es troben i no ser sempre persones en terra estrangera: "one cannot say one is diasporic after three hundred years, and everyone should be given a chance to become a local⁷⁵".

⁷¹ INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA. (2014): *Notas de prensa. Avance de la Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2014*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.ine.es/prensa/np838.pdf>

⁷² CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. *Persones de nacionalitat xinesa*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://arxius.cpnl.cat/arxius/activitats/Persones%20de%20nacionalitat%20xinesa%20a%20Catalunya.pdf>

⁷³ SHIH, Shu-mei. (2011) *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America. Pàgina 713.

⁷⁴ SKELDON, Ronald. (2003): *The Chinese Diaspora or the Migration of Chinese Peoples?* Dins el volum: *The Chinese Diaspora: Space, Place, Mobility and identity*. Edició a cura de Laurence j. c. Ma i Carolyn cartier. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, INC. Pàgina 52.

⁷⁵ SHIH, Shu-mei. (2011) *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America. Pàgina 714.

A diferència de la diàspora que podríem dir que es basa en l'ètnia de la persona, la Sinofonia es basa en les llengües i les seves comunitats:

Unlike the conception of the Chinese diaspora, the Sinophone foregrounds not the ethnicity or race of the person but the languages he or she speaks in either vibrant or vanishing communities of those languages. Instead of the perpetual bind to nationality, the Sinophone may be inherently transnational and global and includes wherever various Sinitic languages are spoken⁷⁶.

IMMIGRACIÓ

La immigració és el tercer element a considerar. En aquells territoris on els immigrants xinesos són minoria, ens trobem, consegüentment, amb comunitats sinofòniques minoritàries. Els Han van emigrar al llarg dels segles i van esdevenir una minoria ètnica en molts punts del sud-est asiàtic. El manteniment i la criollització de les seves llengües i cultures constitueix avui una de les bases pels estudis de les llengües i cultures sinítiques fora la Xina.

Tot i la distància física existent entre molts xinesos que han emigrat i el seu lloc d'origen, no s'ha trencat la continuïtat de la seva identitat xinesa. Tot i que semblava natural per a molts xinesos el fet de mantenir viu el seu patrimoni cultural o el seu vincle cap a la seva llar originària, aquests sentiments han estat reforçats i reafirmats en les últimes dècades pel govern comunista, el qual li ha interessat establir una identitat xinesa a nivell d'estat. Com a resultat d'això molts xinesos comparteixen uns sentiments semblants (com el de *zhongguoren*) respecte la seva llar tot i ser lluny de la Xina⁷⁷.

La convivència d'aquestes persones immigrants a altres llocs del món extenen la sinofonia a altres estats i territoris on la llengua i la identitat originària conviuen i interactuen amb la immigrant, recalçant així, el caràcter local i plural de la mateixa sinofonia.

⁷⁶ YUE, Audrey. KHOO, Olivia. (2014) *Sinophone cinemas*. Basingstoke: Palgrave macmillan. Pàgina 150.

⁷⁷ WEI-MING, Tu. (1994): *The living tree. The Changing Meaning of Being Chinese Today*. California: Stanford University press. Pàgina 149.

*Sinophone American culture is American culture and that Sinitic languages spoken in the United States are American languages. They also allow us to understand that Sinophone culture is place-based and is of the place where it is produced. Nostalgia for China in Sinophone American culture is nostalgia produced from the experience of living in the United States and hence is local, a form of American nostalgia*⁷⁸.

MINORIES ÈTNIQUES

La República Popular de la Xina és un país que està format per 56 ètnies diferents. Com ja hem dit anteriorment, l'ètnia Han és la majoritària amb un 91.6% de la població total. En general, les minories es concentren a les zones perifèriques septentrional i occidental de la Xina, també al sud-est.

La població Han en molts casos és ja superior a l'autòctona. És el cas de la Província de Qinghai on representen el 45% de la població, el cas de la Regió Autònoma de Guangxi, Guizhou, Ningxia i Yunnan on la població autòctona està representada en un 38 i un 33%, o el cas de Mongòlia Interior on els mongols representen una cinquena part de la població total⁷⁹. Els dos casos on encara són majoritaris respecte l'ètnia Han és a la Regió Autònoma de Xinjiang, amb un 60%, i en el Tibet, on l'influx Han cada vegada és superior.

Amb el pas dels anys, algunes de les minories han abandonat els seus costums, la seva cultura i tradicions a favor de del que podríem anomenar una "hanització". La sinofonia justament tracta d'explorar i situar-se en els marges d'aquestes minories que conviuen i dialoguen amb una cultura dominant, realçant la heterogènia i la diversitat existent. Shih, creu molt necessari recuperar la tradició crítica que denuncia l'hegemonia i l'homogeneïtat d'"allò xinès". Intel·lectuals situats al marge de la Xina o a les seves afores han criticat el sinocentrisme i l'han considerat una imposició colonial.

⁷⁸SHIH, Shu-mei. (2011) *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America. Pàgina 714.

⁷⁹ BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Pàgina 46.

Aquest discurs crític ha topat dins la Xina amb la censura, i fora d'ella amb la insignificança i la invisibilitat⁸⁰.

Durant els anys 50 es van dur a terme una sèrie d'estudis etnològics per definir i delimitar els grups ètnics segons criteris d'origen staliniana (llengua, territori, economia i psicologia) amb un resultat de 400 grups minoritaris dels quals l'estat en va reconèixer 41⁸¹ (tot i que arribats al 1982 se'n van reconèixer 55). El Partit comunista xinès havia promès el dret a l'autodeterminació a les minories que donessin suport a la revolució socialista però, finalment, tal com explica Beltrán, la Constitució de 1954 va incloure el principi d'autogovern en les minories nacionals, però en va suprimir el dret d'autodeterminació⁸²; afegeix:

*“Desde la fundación de la República Popular China en 1949 el estado se ha caracterizado por un vaivén entre la represión hegemónica etnocéntrica y el fomento del pluralismo y la diversidad nacional y cultural”.*⁸³

A partir del 1960 va ser quan la República Popular va delimitar la identitat xinesa entre els d'ètnia Han (ètnicament i racialment xinesos) i els d'ètnia no Han (grups limitats de persones amb cultures, llengües, races, etc. diferents)⁸⁴. Les autoritats governamentals a la Xina han promocionat les identitats ètniques i nacionals, i, en concret, la nacionalitat apareix en el document nacional d'identitat (tot i que hi ha grups ètnics que engloben sota un mateix nom diferents pobles i altres que no són reconeguts)⁸⁵.

⁸⁰ SHIH, Shu-mei. (2011) *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America. Pàgina 710.

⁸¹ BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Pàgina 41.

⁸² *Ibíd.* Pàgina 40.

⁸³ *Ibíd.* Pàgina 40.

⁸⁴ WEI-MING, Tu. (1994): *The living tree. The Changing Meaning of Being Chinese Today*. California: Stanford University press. Pàgina 155.

⁸⁵ BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. Pàgina 41.

Coincidint amb la reforma econòmica i la obertura a l'exterior de la Xina es va entrar en una etapa de tolerància cultural i religiosa passant a ser, les minories, objecte de discriminació positiva⁸⁶. Fins i tot, algunes minories que havien ocultat la seva identitat en un principi, es van donar compte que reivindicant-la podien obtenir privilegis (és el cas dels manxús que de 1982 a 1990 van doblar la seva població segons mostra el cens)⁸⁷. No obstant, Segons Shih hi ha colònies internes a la Xina que són anomenades regions autònomes de les quals la seva autonomia no va més enllà del seu propi nom.

LLENGUA

Pel que fa a la diversitat lingüística, dins el territori xinès ens trobem amb 90 llengües i 23 sistemes d'escriptura diferents. La Constitució xinesa estableix a l'article 19 que l'estat promogui l'ús del *putonghua* a nivell nacional. El *putonghua* o, tal com el coneixem nosaltres, xinès mandarí, és l'estàndard oral basat en el dialecte de Pequín i compta amb 836 milions de parlants. No obstant això, la Constitució també contempla les altres llengües garantint als diversos grups ètnics el seu dret a utilitzar-les lliurement.

La Sinofonia està basada en la llengua tot i que no depèn exclusivament d'ella⁸⁸. Sovint, es tendeix a establir per part dels estats una equivalència entre nacionalitat i llengua tot i que, en realitat, totes les nacions són multilingües⁸⁹. Pel que fa a les minories ètniques que no pertanyen als Han i, en conseqüència, no formen part d'allò considerat autènticament xinès, la llengua xinesa estàndard és, en certa manera, una imposició colonial. Les campanyes que es duen a terme per tal d'equiparar llengua amb nació i que passen per establir un estàndard i considerar a totes les altres variants com a dialectes, intenten unificar el camp lingüístic de la Xina actual. Generalment, quan es diu que algú parla un bon xinès es fa referència al fet de parlar un bon xinès mandarí,

⁸⁶Ibíd. Pàgina 43.

⁸⁷BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra. Pàgina 258.

⁸⁸YUE, Audrey. KHOO, Olivia. (2014) *Sinophone cinemas*. Basingstoke: Palgrave macmillan. Pàgina 150.

⁸⁹ SHIH, Shu-mei. (2011) *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America. Pàgina 715.

però hi ha moltes més llengües sinítiques que es parlen, així com també llengües que no formen part d'aquesta família lingüística i que són parlades per les ètnies minoritàries dins la Xina. Segons Shih, si acceptem que aquestes llengües parlades per les minories no són llengües xineses, acceptem l'equivalència entre llengua i nacionalitat i, per extensió, amb l'etnicitat. Si "xinès" fos una designació relativa a la nacionalitat (i no a la llengua o a l'etnicitat) podríem afirmar que totes les llengües parlades a la Xina són llengües xineses i que qualsevol temptativa d'estandarització seria considerada com un procés hegemontitzador. La paraula "xinès", diu Shih, ha estat mal utilitzada ja que s'han igualat aquests tres termes (llengua, nacionalitat i ètnia) i el monolingüisme oficial ha desatès i suprimit l'heterogènia lingüística present⁹⁰. El concepte de sinofonia, per tant, evidencia el multilingüisme no tan sols a nivell fònic sinó també d'escriptura i neda contracorrent del centralisme lingüístic⁹¹:

*The Sinophone is a vector, among multiple vectors, aiding the understanding of what happens on the ground, locally, in its interaction with other languages. It is not the single lingua-centrism and it is opposite to the claim to linguistic purity.*⁹²

⁹⁰ *Ibíd.* Pàgina 715.

⁹¹ YUE, Audrey. KHOO, Olivia. (2014) *Sinophone cinemas*. Basingstoke: Palgrave macmillan. Pàgina 80.

⁹² *Ibíd.* Pàgina 81.

4. LITERATURES DE LA SINOFONIA

A continuació, exposarem un breu mapa referent a la literatura sinofònica i als seus autors més destacats i ens centrarem en l'anàlisi i comentari de tres relats d'una obra literària de la sinofonia, que ens permetrà detectar aquells elements del text que es relacionen amb la identitat, la llengua, la cultura i, en definitiva, amb la construcció d'un imaginari col·lectiu referent a l'àmbit xinès i a la sinofonia. L'obra escollida és el llibre de relats *Who's Irish?* de l'escriptora sinoamericana Gish Jen.

La sinofonia, com ja hem vist, se situa en l'àmbi de la heterogeneïtat i de la singularitat. En la producció cultural (literatura, cinema, teatre, etc.) és on pren una major visibilitat, ja que amb la utilització de la llengua, de les imatges i de l'escriptura la sinofonia fa palesa l'existència d'aquesta diversitat i d'aquest marc que qüestiona la identitat i la homogeneïtat del que és considerat xinès. La utilització d'unes idees i d'uns referents concrets a través d'aquests mitjans, ens mostra el desenvolupament d'un imaginari, reflex d'un marc de pensament i d'enteniment.

AUTORS I AUTORES DE LA SINOFONIA

En el segon bloc dedicat a la sinofonia esmentàvem que la diàspora xinesa compta amb, aproximadament, uns 50 milions de xinesos arreu del món. Això comporta que aquestes persones conviuen en altres territoris i cultures i que, per tant, viuen en contacte amb altres realitats. Les segones generacions d'immigrants xinesos ja neixen en un país que no és la Xina però, en la seva majoria, segueixen mantenint un vincle amb la seva cultura i família. Aquest vincle es manté gràcies a la seva capacitat d'adaptar-se en situacions i circumstàncies diverses:

*el atavismo de la familia china es camaleónico y multiforme, se mezcla con cualquier ingrediente, come de todo y adopta formas insospechadas y transparentes, de aparente aculturación, para al final acabar generando dinámicas de una cierta continuidad*⁹³.

⁹³ OLLÉ, Manel (2005): *Made in China: el despertar social, político y cultural de la China contemporánea*. Colección imago mundi. Volum 85. Barcelona: Ediciones Destino. Pàgina 274.

Dins aquest context, a finals del segle XX comencen a sorgir escriptors i escriptores d'origen xinès que creen obres literàries a partir d'un imaginari basat en la cultura xinesa però que utilitzen llengües com l'anglès, el francès o altres en comptes del xinès. Aquests escriptors tenen procedències molt diverses (antics estudiants estrangers, exiliats, immigrants de segona generació, etc.) però tots comparteixen el fet d'utilitzar aquestes altres llengües per tal de realitzar les seves obres⁹⁴.

Arribats a aquest punt ens podríem plantejar la identitat d'aquests autors i la identitat dels seus textos. Són autors xinesos encara que no utilitzin el xinès com a llengua? Són autors pertanyents al país on resideixen tot i que utilitzin un imaginari basat en la Xina? Segurament ni una cosa ni l'altra. Ja des del principi d'aquest treball hem vist com la identitat és difícil de conjugar a partir d'un sol element. La classificació és molt útil per l'ésser humà per tal d'ordenar el món on vivim però sovint ens aboca a una simplificació poc realista. El que sí que podem dir és que són autors capaços de transmetre les seves experiències i marcs culturals i socials a través d'una llengua i un món literari no xinès i que reflecteixen una realitat concreta:

Son autores que, en la medida que se integran en hábitats literarios y lingüísticos ajenos al chino, probablemente no sea en absoluto pertinente u ortodoxo etiquetar como “escritores chinos”, pero que sin embargo vale la pena leer y vale la pena traer aquí a colación ya que reflejan un vibrante universo de referentes chinos y son capaces de transmutar en palabra literaria la experiencia intrahistórica y cotidiana de las comunidades chinas de ultramar o la memoria de los tiempos vividos en China antes de la emigración (o el exilio)⁹⁵.

Aquestes obres estarien incloses en la sinofonia en tant que formen part de la cultura xinesa (que es mostra en el seu contingut) però que, alhora, entren en diàleg amb la cultura local produint textos que necessiten un enfocament i una comprensió diferent a la establerta.

⁹⁴ *Ibíd.* Pàgina 274.

⁹⁵ *Ibíd.* Pàgina 280.

A continuació, hem seleccionat, a mode de referència, alguns dels autors i obres més destacades incloses dins la sinofonia per tal de veure diversos casos inclosos en aquest marc.

En primer lloc, Catherine Lim (1942) filla de xinesos que va créixer a Malàisia i actualment viu i treballa a Singapur. Inclosa en el marc de la diàspora xinesa i de la literatura del sud-est asiàtic, és autora de *The Bondmaid*, (1995), en català *L'amulet de Jade*, considerada una de les obres més destacables de la literatura postcolonial d'aquesta zona. La història, situada als anys 50 a Singapur, barreja elements orientals amb occidentals⁹⁶. Una nena de 4 anys és venuda per la seva mare a una gran casa senyorial on haurà de servir-hi per tal de mantenir a la seva família. Allà coneixerà el fill dels senyors de la casa amb qui anirà sorgint una història d'amor impossible. Lim crea a través d'un imaginari xinès una història que es situa just quan el domini britànic estava en decadència. En aquesta obra elements del melodrama cinematogràfic, de la novel·la femenina moderna occidental i de la tradició de la narrativa xinesa de la primera meitat del segle XX s'uneixen per formar una història amb un caràcter força cru⁹⁷.

Timothy Mo és un d'aquests escriptors que, tot i haver nascut l'any 1950 a Hong Kong, no escriu en xinès. Fill de pare cantonès i de mare anglesa va rebre la seva educació entre Hong Kong i Anglaterra. Durant la dècada del 1980 es va convertir en un dels millors novel·listes dins el moviment bi-cultural reflectint elements de la tradició anglesa i xinesa així com la preocupació per les conseqüències de l'imperialisme i del control colonial al sud-est asiàtic⁹⁸. És autor d'obres com *The Monkey King* (1978) o *Sour Sweet* (1982) on aconsegueix "integrar su conocimiento directo de las formas de vida y la mentalidad de los chinos de ultramar con el punto de distancia crítica que le viene del lado británico"⁹⁹

⁹⁶ EL CULTURAL. (1999): *El amuleto de Jade*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.elcultural.com/revista/letras/El-amuleto-de-jade/13674>

⁹⁷OLLÉ, Manel (2005): *Made in China: el despertar social, político y cultural de la China contemporánea*. Colección imago mundi. Volum 85. Barcelona: Ediciones Destino. Pàgina 281.

⁹⁸ BRITISH COUNCIL. *Timothy Mo*. Dins: *Literature. Writers*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://literature.britishcouncil.org/timothy-mo>

⁹⁹OLLÉ, Manel (2005): *Made in China: el despertar social, político y cultural de la China contemporánea*. Colección imago mundi. Volum 85. Barcelona: Ediciones Destino. Pàgina 281.

Anem ara amb Maxine Hong Kingston. Va néixer el 1940 a Califòrnia i, filla d'immigrants xinesos, forma part de la primera generació de xinesos nascuts a Amèrica¹⁰⁰. Va estudiar a la University of California i la seva obra més coneguda és *The Woman Warrior: Memoirs of a Girlhood Among Ghosts* (1976)¹⁰¹. Obra que beu d'elements mitològics així com de la memòria tradicional.

Amy Tan va néixer als Estats Units el 1952. Els seus pares havien emigrat des de la Xina anys abans¹⁰². Famosa per la seva novel·la *The Joy Luck Club* (1989), que es va convertir en un best seller post colonial, combina gènere autobiogràfic, exotisme oriental, feminisme, humor i reflexió intercultural¹⁰³. En la seva escriptura hi trobem tradició i cultura xinesa en sintonia amb elements de la literatura americana.

Ha Jin és un altre escriptor que va néixer el 1956 a la Xina. Era un adolescent en època de la Revolució Cultural i va formar part de l'Exèrcit Popular d'Alliberament amb només 14 anys¹⁰⁴. Als poc temps de viure als Estats Units, va guanyar gràcies a l'obra *Waiting* (1999) el National Book Award. Tot i ser xinès escriu la seva obra en anglès, llengua que va aprendre en cursos radiofònics¹⁰⁵.

Jung Chang és professora de xinès a la School of Oriental and African Studies (Londres). Nascuda el 1954 a Sichuan (Xina) va abandonar el país el 1978 per anar a Anglaterra¹⁰⁶. Amb *Wild Swans: Three Daughters of China* (1991) recrea la història de tres generacions de dones de la seva família. El valor d'aquesta obra rau més en

¹⁰⁰ ENCICLOPEDIA BRITANNICA. (2014): *Maxine Hong Kingston*. Chinese-American authors. Escrit pels autors de l'Enciclopedia Britannica. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/318754/Maxine-Hong-Kingston>

¹⁰¹ BIO. Maxine Hong Kingston Biography. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.biography.com/people/maxine-hong-kingston-37925>

¹⁰² TAN, Amy. *Biography*. Dins The official website of my Tan. Enllaç disponible a dia 14/06/2014: <https://www.amytan.net/bio-1.html>

¹⁰³ OLLÉ, Manel (2005): *Made in China: el despertar social, político y cultural de la China contemporánea*. Colección imago mundi. Volum 85. Barcelona: Ediciones Destino. Pàgina 283.

¹⁰⁴ BOSTON UNIVERSITY. *Ha Jin*. Creative Writing. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.bu.edu/creativewriting/people/faculty/ha-jin/>

¹⁰⁵ OLLÉ, Manel (2005): *Made in China: el despertar social, político y cultural de la China contemporánea*. Colección imago mundi. Volum 85. Barcelona: Ediciones Destino. Pàgina 284.

¹⁰⁶ CHANG, Jung. *Biography*. Dins: *The official website of the International Best-Selling Author*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.jungchang.net/biography>

l'element documental que no pas el literari ja que ofereix, des de la distància, una visió crítica i sense restriccions del passat¹⁰⁷.

Dai Sijie va néixer el 1954 i forma part dels joves que, al llarg de la Revolució Cultural, van ser enviats als camps per tal que els pagesos revolucionaris els eduquessin. Cineasta i escriptor es va instal·lar a París davant la impossibilitat de desenvolupar la seva obra a la Xina a causa de la censura¹⁰⁸. La seva obra *Balzac et la Petite Tailleuse chinoise* (2000) ens situa en el context de la Revolució cultural i explica la història de dos adolescents enviats a una zona de la Xina propera al Tibet l'any 1971.

Lulu Wang va néixer el 1960 a Beijing i viu des de 1986 a Holanda on es dedica a ser professora de xinès a la Universitat de Maastricht. Wang també va créixer immersa en la Revolució Cultural. Autora de *Het lilietheater* (1997) o en català, *El teatre dels Lliris* desenvolupa una obra que barreja text autobiogràfic i documental a través del gènere de la novel·la.

Nascut el 1929 a la Xina, François Cheng es va convertir en ciutadà francès el 1971. Membre de l'Acadèmia Francesa des de 2002, exerceix com a professor i ha traduït poesia francesa al xinès i poesia xinesa al francès¹⁰⁹. Amb l'obra de *Le dit de Tianyi* narra la història d'un pintor xinès dels anys 40 que descobreix un nou estil d'art i vida a París.

Ying Chen va néixer a Shangai el 1961 i actualment viu al Quebec. La seva literatura escrita en francès ha estat reconeguda tant a nivell de públic com de crítica. Amb la seva tercera novel·la *La ingratitude* (1995), un monòleg a càrrec d'una noia que s'acaba de suïcidar per venjar-se de la seva mare, va aconseguir reconeixement internacional.

Com acabem de veure, el quadre d'autors inclosos dins la sinofonia és ampli i variat. A l'hora d'establir un marc global per incloure totes aquelles produccions culturals que s'allunyen dels estàndards xinesos més tradicionalistes i que obren nous

¹⁰⁷OLLÉ, Manel (2005): *Made in China: el despertar social, político y cultural de la China contemporánea*. Colección imago mundi. Volum 85. Barcelona: Ediciones Destino. Pàgina 285.

¹⁰⁸ Ibíd. Pàgina 287.

¹⁰⁹ ACADEMIE FRANÇAISE. *Françoise Cheng. Biographie*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.academie-francaise.fr/les-immortels/francois-cheng>

paradigmes literaris, cinematogràfics, teatrals, etc., la sinofonia pren un paper molt important. L'aparició d'escriptors que desenvolupen les seves obres amb una llengua que no és la xinesa però que segueixen vinculats a través de les idees, de les experiències, de l'imaginari o de la història amb la Xina, fan que, inevitablement, ens qüestionem la naturalesa de la seva identitat. Els seus textos ens permeten explorar altres realitats i entomar perspectives molt diverses, enriquint el marc sinofònic i eixamplant-lo a altres realitats que també formen part del context xinès.

ANÀLISI D'UNA OBRA LITERÀRIA DE LA SINOFONIA

Després d'haver citat, a tall de mostra, alguns dels autors i de les autores més significatives dins aquest context, procedirem a l'anàlisi de l'obra per tal de poder identificar aquells elements concrets que ens permeten ubicar aquestes obres dins el marc de la sinofonia.

L'obra escollida és el llibre de relats breus titulat *Who is Irish?* (1999) de l'escriptora sinoamericana Gish Jen, traduïda al castellà com a *Residencia Permanente*¹¹⁰ (2002) on es tracten els problemes generacionals i racials amb un toc d'humor¹¹¹. Per tal d'entendre el contingut de l'obra i ubicar-la dins la sinofonia, precedirem l'anàlisi d'una introducció biogràfica de l'autora ja que considerem que biografia i contingut estan íntimament relacionats.

GISH JEN

Nascuda el 1956 a Yonkers (Nova York) Gish Jen és una escriptora sinoamericana de segona generació. Va estudiar a Harvard i ha col·laborat amb assiduitat al *New Yorker*, *The New Republic* i al *The New York Times*.

El seu pare, provinent de la ciutat xinesa de Yixing i enginyer hidràulic, va anar als Estats Units a treballar, però quan el règim comunista va prendre el control del

¹¹⁰ JEN, Gish (2002): *Residencia Permanente*. Barcelona: Editorial El Aleph

¹¹¹ JEN, Gish. *Gish*. Dins: The official website of Gish Jen. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: http://www.gishjen.com/?page_id=871

país asiàtic se li va denegar el seu retorn a la Xina¹¹². Pel que fa a la seva mare, provinent de Shangai, va anar a Amèrica per estudiar. Mentre vivia a Yonkers, eren l'única família xinesa de la zona amb la qual cosa Jen va viure alguns episodis de rebuig. Més tard, es van mudar a Scarsdale (Nova York).

Pel que fa a la seva bibliografia, el seu primer llibre *Typical American* (1991) va ser finalista del National Book Critics Circle Award on relata la història d'un immigrant xinès, Ralph Chang, que, a la recerca del somni americà, s'haurà d'enfrontar als valors i a la cultura americana. La seva segona obra, *Mona in the promised land* (1996) segueix la història del seu primer llibre a través de la filla de Chang, que vol convertir-se al judaisme. *Who's Irish* (1991) de la qual en parlarem més detalladament en el següent apartat, està conformada d'una sèrie de relats breus en que Jen desenvolupa històries que parlen de convivència, del somni americà, de la família, etc. Amb *The love wife* (2005) es centra en les relacions de parentesc dins els Wong, una família molt diversa que haurà d'afrontar l'arribada de Lanlan, una parenta supervivent de la Revolució Cultural. En la seva següent novel·la, *World and town* (2010) explica la història de Hattie Kong, de descendència xinesa, qui dos anys després d'haver perdut al seu marit i al seu millor amic a causa del càncer refà la seva vida a un poble on es trobarà una família immigrant de Cambodja que també comença de nou. Per últim, en el llibre *Tiger writing* (2013) Jen s'allunya del gènere novel·lístic i explora el propi procés creatiu a partir de l'art, les històries d'infantesa del seu pare a la Xina i altres elements, explorant una manera diferent de veure, recordar i narrar el món.¹¹³

Com podem veure dels breus abstractes que acabem de mostrar dels seus llibres, Gish Jen ha tractat en la seva obra la temàtica del xoc cultural, la recerca del somni americà, així com també la cohesió, la comunicació i els lligams familiars a nivell cultural i social. Tot aquest fil temàtic explicat des de la perspectiva d'immigrants xinesos residents a Amèrica o de xinesos americans, però sempre en llengua anglesa. La influència en l'autora d'un imaginari i d'un pensament o psicologia amb arrels xineses en el desenvolupament d'aquests temes i dels seus personatges és clara, però també la influència del seu país de residència, els Estats Units d'Amèrica, que es plasma en la

¹¹² ENOTES. *Gish Jen Biography. Masterpieces of American Literature*. Dins de: *Study guides*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.enotes.com/topics/gish-jen>

¹¹³ JEN, Gish. Books. Dins: The official website of Gish Jen. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: http://www.gishjen.com/?page_id=27

utilització de l'anglès, així com també en els escenaris i societats de les seves novel·les. Tot i que pot semblar evident, la llengua és identitat; és un vehicle que defineix un àmbit de la nostra persona no poc important i és el sistema pel qual expresseu les nostres idees i amb el qual ens comuniquem. El fet que autors de segona generació com és el cas de Jen, tinguin un passat lligat a la Xina però alhora tinguin un present lligat a un altre país, en aquest cas Estats Units, provoca una barreja natural d'escenaris culturals i socials en el propi pensament i en la pròpia identitat personal que cristal·litza amb un ús normalitzat d'ambdues tradicions.

WHO'S IRISH?

Els capítols seleccionats de l'obra *Who's Irish (Residencia Permanente)* són: *La visión del grifo*, *Chin* i *En la sociedad americana*. A través d'aquest tres textos serem capaços de veure com Jen plasma la identitat xinesa dins el context de la immigració i les seves diverses vessants. També com aquests personatges utilitzen la llengua (o llengües) i com la cultura originària afecta la relació que estableixen els personatges amb el seu món i amb el seu entorn. En general, Jen ens ofereix un escenari on l'imaginari i la cultura xinesa d'aquests personatges s'adapta o, en alguns casos, coexisteix en un context que no es troba dins els límits de la pròpia Xina, però que marquen el tempo d'una realitat igualment xinesa.

En *La visión del grifo* una narradora, de la qual només sabem que és la germana de Mona i filla d'un matrimoni xinès resident a Amèrica, ens introdueix a la seva vida explicant algunes vivències de quan feia cinquè curs a l'escola. Des del seu jo present ens llança tres fils que teixeixen una mateixa història: la relació amb la seva amiga Patty Cramer, la relació dels seus pares i la visió innocent de la nena que va ser en oposició a la persona que és ara. Les referències a la identitat xinesa i americana són clares des del principi i es mantenen al llarg de la narració. El capítol comença:

“Para protegernos a mi hermana Mona y a mí de las penas (...) de la vida, mis padres se peleaban en el dialecto de Shangai que nosotras no entendíamos.”¹¹⁴

¹¹⁴JEN, Gish (2002): *Residencia Permanente*. Barcelona: Editorial El Aleph. Pàgina 53.

Les dues germanes, filles d'immigrants xinesos i, per tant, de segona generació (element biogràfic que comparteixen amb la pròpia autora de l'obra) no són capaces d'entendre la llengua dels seus pares, el dialecte de Shangai. La llengua vehicular que s'utilitza a casa seva és l'anglesa i quan el pare o la mare no vol que les seves filles l'entenguin, directament canvien al dialecte. Tal com diu la narradora, ho fan amb la voluntat de “protegir davant les penes de la vida”, com si el fet de no compartir aquesta llengua els permetés distanciar o apartar a les seves filles d'alguns dels problemes del món, almenys del seu. Podríem pensar, fins i tot, que el fet de no transmetre la llengua fos amb la voluntat de mantenir les filles al marge del llenguatge familiar i, autoimposar-se l'anglès com a llengua principal. Aquest és un element interessant, la capacitat camaleònica d'adaptabilitat del nucli familiar a l'entorn, amb l'adopció de la llengua del nou país com a vehicular per comunicar-se amb els fills en pèrdua, conseqüentment, de la llengua “familiar”. Per altra banda, sorprèn la no preservació del dialecte com a llengua d'ús entre pares i filles ja que forma part del llegat cultural i lingüístic de la família i, per tant, de la seva identitat.

Immersos en una discussió, originada per l'estat de la teulada de casa seva, les nenes escolten des de l'habitació l'acalorada conversa. Arribats a un cert punt, el pare expressa a la seva dona la voluntat de canviar de casa, una vivenda que comença a estar deteriorada pel mal manteniment i que van comprar davant la insistència de la mare per poder enviar fotos de l'immoble als familiars de Xina¹¹⁵. I continua:

-Los americanos tienen un dicho –dijo mi padre-, “que tus vecinos no crean que eres menos que ellos”. Yo digo, si tus vecinos están en Shangai, puedes mandarles la foto que quieras. Haz una foto de la casa de un rico. ¿Quieres que parezca que eres como los ricos? Pues haz una foto de la casa de un rico¹¹⁶

Aquest retret que llança, mostra les contradiccions de dues vessants que conflueixen. Per una banda, el fet del refrany americà, molt en línia del valor material i del sistema capitalista, com més tinguis més seràs. I ja no només això, també en el sentit de l'aparença, és igual d'important tenir que aparentar tenir. I, per últim, del poder; no ser menys que l'altre. Per altra banda, la importància d'assolir l'èxit laboral per part dels immigrants que inicien vida a un altre país. La dona volia tenir la casa per mostrar als

¹¹⁵ *Ibíd.* Pàgina 60.

¹¹⁶ *Ibíd.* Pàgina 60.

seus familiars el nivell de vida que portaven, com si fos una prova de la bona sort del seu projecte vital. Visió que xoca amb la de l'home que, aprofitant la distància existent entre Amèrica i la ciutat xinesa, hagués enviat una fotografia de qualsevol casa benestant considerant que hagués tingut el mateix efecte.

Fixem-nos també en el fet que el pare marca una distància respecte els americans en el moment que diu “Los americanos tienen un dicho (...)” i que, per tant, s'identifica com a un col·lectiu diferent a ells. Tot i que adopta elements de la cultura americana, la seva identitat nacional segueix vinculada a la Xina, el seu país d'origen, i així ho sent.

Amb la discussió cada vegada més encesa, la narradora i la seva germana, que escolten des de l'habitació, senten com els seus pares comencen a alternar frases en dialecte i frases en anglès, cosa que els permet entendre la conversa parcialment. Els diàlegs que es reproduïxen, mostra com el domini de la llengua anglesa no és total:

*-Tú crees muy importante, pero nunca tú has ascendido, nunca aumentado el sueldo. Todo que yo hago es gastar ¿verdad? Y tú, ¿qué haces? Dime, ¿qué tú haces?*¹¹⁷

Tot i no tenir un anglès correcte, es pot expressar i es pot comunicar amb el nivell que té d'aquesta llengua. La utilització i el canvi constant d'una llengua a l'altre en plena discussió ens mostra com aquestes llengües formen part de la seva realitat quotidiana. Ambdues són part de la seva identitat i els són útils a diferents nivells.

D'aquest capítol ens centrarem en una última qüestió, el de la confessió religiosa. Sense determinar en cap moment si practiquen alguna religió dins el nucli familiar, sí que la narradora sembla insinuar que va a una escola catòlica i fa esment, varies vegades, a la pràctica d'aquesta religió:

*Rezábamos oraciones extra y encendíamos lámparas votivas. Yo me até mis cuentas de malaquita al cinturón del uniforme y las acariciaba como si fueran un rosario y yo fuese una monja*¹¹⁸

El motiu de tantes pregàries era aconseguir el retorn del pare de Patty, la seva millor amiga. Per elles resar era un mètode fàcil per assolir algunes demandes, dedicant

¹¹⁷Ibíd. Pàgina 61.

¹¹⁸Ibíd. Pàgina 57.

unes quantes pregàries i sent bones catòliques. Les malaquites, una tipologia de pedra, se les havia trobat la protagonista a un pantà lligades a través d'un fil. Per ella eren com una espècie d'amulet que sempre duia a sobre. La identitat religiosa, com esmentàvem al principi d'aquest treball, també constitueix una part important dins el trencaclosques de la persona. Les religions més majoritàries a la Xina són el taoisme, el confucianisme (tot i que no tothom ho considera una religió) i el budisme. No obstant, també hi ha persones amb fe cristiana.

La sinofonia és un marc global que es relaciona localment. En aquest capítol, hem vist a nivell de llengua, religió i cultura, com una família originàriament xinesa adopta pautes de la cultura americana tan destacables com la pròpia llengua. Per una banda, els pares que representen els immigrants xinesos arribats als Estats Units, conserven la seva identitat xinesa, però alhora absorbeixen elements de la cultura americana. Per altra, les filles ja nascudes a Amèrica que no han adquirit la llengua familiar i que creixen en un ambient diferent al dels seus pares, amb la llengua del país i el seu context, però amb inputs familiars de la cultura xinesa.

El segon capítol que analitzarem es titula *Chin*. Narra la història d'un noi que es diu Chin, i que viu en un apartament a Yonkers (Nova York), curiosament una de les ciutats on Gish Jen va viure de petita. Chin viu dins el marc d'una família xinesa, i la història és narrada a partir d'un company d'escola, si se'l pot anomenar d'aquesta manera, que viu també amb la seva família a l'apartament del costat.

Chin és un noi incomprens, que viu el dia a dia amb el rebuig dels seus companys i amb el seu racisme. Ja de bon inici, el relat juga amb els prejudicis que la veu del narrador té envers el noi xinès, segurament força condicionat pel seu entorn. Explicant com Chin escalava una paret de manera formidable diu:

*(...) o puede que en China no tuvieran paredes, aparte de la Gran Muralla, claro, de modo que sabía que una pared era una pared sólo porque decíamos que era una pared.*¹¹⁹

A lo que afegeix:

¹¹⁹ *Ibíd.* Pàgina 134.

Gus decía que aquel chico podía trepar porque dentro de las zapatillas deportivas tenía pies de mono. Todo empezó el día en que el chico se puso a almacenar las piedras que le tirábamos y a lanzárnoslas de nuevo desde allí arriba. (...) Era como cuando los monos del zoo se ponen furiosos con los guardas (...) Él se llamaba Chin o algo así, Chin-pancé, decíamos nosotros.¹²⁰

L'equiparació de Chin amb un mono i, per tant, amb un animal en sentit despectiu mostra la falta de respecte i la poca consideració que tenien els seus companys envers la seva persona. Pel desenvolupament del relat i la perspectiva que ens ofereix al lector, tot gira i es basa en un motiu racial. La diferència i la falta d'inclusió de Chin en la societat americana provoca el rebuig en forma d'insults i menyspreu dels seus companys. En definitiva, en conductes racistes. La descripció del noi, queda completada per l'aparició de la mare del narrador que, intrigada pel fet que la família de Chin sempre tenien les finestres de casa abaixades, elabora la seva pròpia teoria:

Mi madre decía que era porque eran chinos, ya sabes, decía, como la comida china, de China, y luego me daba un coscorrón por hacerme el tonto y tener que explicarme qué era un chino cuando formaban ya casi parte de la vida diaria. Proliferaban igual que otras muchas gentes que ya te dirían de dónde procedían, si hablaran inglés¹²¹

Les conductes de la família de Chin que podien ser estranyes a ulls de la família americana, es justificaven amb l'argument racial: són xinesos. És interessant veure aquest comentari: "són de Xina com el menjar i formen part de la vida diària". La mare pren de referència l'element més proper del seu entorn, en aquest cas el menjar xinès i, a partir d'aquest, defineix la identitat de la família xinesa. A la realitat, comentaris d'aquest tipus són més que habituals, davant la desconeixença prenem tòpics per definir un col·lectiu. Ens serveix també per la cita anterior, on els amics titllaven de mono al noi per la seva procedència. Dins el col·lectiu xinès, les diferències culturals i, com veurem a continuació, la manca d'inclusió en la societat, fa que sigui un grup

¹²⁰ *Ibíd.* Pàgina 134.

¹²¹ *Ibíd.* Pàgina 135.

desconegut per les comunitats receptores¹²² i que sorgeixin un conjunt de tòpics i de males llengües al seu voltant.

El narrador també ens deixa veure al llarg del text que la família de Chin no parla anglès. No especifica quin dialecte utilitzen però el que queda clar és que no es comuniquen amb la resta de la població. Tot queda a casa. La preservació rígida, a diferència de la família dibuixada en el primer capítol, de la llengua i la seva cultura (a més, a un nivell força tradicionalista) és evident.

A tot això s'afegeix la distància cultural existent entre les diferents comunitats que es veu reflectida en l'exigència que rep Chin amb els estudis. A la Xina l'estudi és un element que té molta importància i el fet de treure bones notes està valorat ja que es considera un èxit familiar. A més, al voltant de l'educació hi ha un cert autoritarisme que no és acceptat en altres cultures. Al llarg del relat es veu com la figura paterna s'erigeix com un pare sever, autoritari, que utilitza la violència contra el seu fill (i en una ocasió contra la filla) i que pressiona Chin per millorar contínuament amb el seu rendiment acadèmic de manera persistent i incansable.

*Y una vez le pegaron porque sacó un suficiente en matemáticas, así que por eso en la cocina había una pizarra. Las noches que no recibía, lo ponían de cara a la pizarra a hacer ecuaciones con su padre.*¹²³

En aquest nucli familiar, el llegat dels valors tradicionals i comuns són importants i queden molt delimitats. La figura del pare autoritari, la importància de l'estudi i la disciplina, així com la preservació de la llengua en són alguns exemples. Apareix aquí, una identitat molt tancada, delimitada per uns valors molt rígids però també molt assumits i assimilats.

Seguint amb el personatge del pare, el narrador explica que té dolor a una galta. Tot i que el pare del Chin és metge, es nega a anar a un de la ciutat. Explica el narrador:

¹²²BUTLLETÍ SECRETARIA PER A LA IMMIGRACIÓ. (2010): *La immigració en xifres. Les persones de nacionalitat xinesa a Catalunya*. Número 7. Departament d'Acció Social i Ciutadana.

¹²³JEN, Gish (2002): *Residencia Permanente*. Barcelona: Editorial El Aleph. Pàgina 137.

*Porque en China él era médico. Aquí era taxista...(...) Creía que podía curarse con hierbas*¹²⁴

La immigració entesa com a projecte vital que requereix sacrificis, com mostra aquest cas, de metge a la Xina a taxista als Estats Units. Per altra banda també apareix un altre element en forma de tòpic despectiu, fent referència a la medicina tradicional xinesa i en la seva base, en part, en les plantes i les seves propietats. La frase mostra una certa superioritat moral respecte la tradició xinesa.

En aquest capítol, se'ns mostra un format de família força tancat, que conserva la seva estructura en un país estranger i que segueix amb les tradicions i cultura xinesa sense intenció d'adoptar elements de la comunitat receptora. Se'n dedueix però, un neguit interior per part del noi, una persona jove que li toca créixer i formar-se en una cultura i societat diferent a la seva, que s'estructura en uns paràmetres i valors molt divergents i que no és acceptat pel seu entorn. Alhora tampoc troba el lloc a casa seva que està immersa en una altra realitat. Ha de lidiar amb la relació autoritària i severa que té amb el seu pare, amb el maltractament dels seus companys i amb el fet de no tenir un espai on poder-se recolzar. El caràcter d'aquest noi i la seva identitat es forma entre dues aigües ben diferents que avancen en corrents oposades.

El tercer i últim capítol que analitzarem es titula *En la sociedad americana*. Ens tornem a situar en la família del capítol *La visión del grifo*. Aquí però, sí que es diu el nom del pare: Ralph Chang. La història narrada per la mateixa filla explica el progrés del negoci familiar de crepes, conduït pel seu progenitor, i les topades que es produeixen entre el seu pensament xinès i la societat americana.

Als dos mesos d'obrir la creperia, el negoci familiar dels Chang gaudeix d'un èxit considerable que els permet guanyar-se la vida sense problemes. És llavors quan, Ralph Chang comença a explicar una sèrie d'històries familiars relacionades amb l'èxit laboral que mai abans havia compartit:

Mi padre empezó a hablar de su abuelo, y del pueblo donde reinaba en China, cosas de las que mi padre jamás había hablado cuando trabajaba por cuenta ajena. Nos hablaba de los sacos de arroz que su familia repartía entre los pobres para

¹²⁴Ibíd. Pàgina 137.

*Año Nuevo y de la gente que venía a suplicarle de rodillas para que su abuelo intercediera por sus familiares más desamparados*¹²⁵

Ralph Chang es mostra orgullós de compartir aquest llegat amb la seva família. Això sí, un cop ell ja havia aconseguit tirar endavant el seu propi negoci i havia prosperat, com si hagués hagut de guanyar-se l'honor de poder explicar aquestes històries que l'omplen d'orgull. Ara és ell qui ajudava els seus treballadors amb el repartiment generós de sobres plens de diners. El senyor Chang és un xinès que viu a Amèrica i que segueix amb un esquema mental xinès pel que fa al sistema de treball i al *modus vivendi*.

*Mi madre se limitaba a suspirar. “Vuestro padre cree que esto es China” solía decir.*¹²⁶

I afegia:

*Vuestro padre no tiene intención de formar parte de la sociedad americana –dijo mi madre-. Quiere tener su propia sociedad.*¹²⁷

A l'altre costat es troba la seva dona, passiva però exigent alhora i sempre amb els peus a terra. Sembla com si endevinés el pensament del seu marit. Ella entenia i vivia de manera més pragmàtica i global la seva vida a Amèrica:

*Ya no trabajaba en el supermercado; pero antes de dejarlo había llegado a encargada, y eso le había dado, no sólo palabras y expresiones nuevas, sino también nuevas ideas sobre sí misma, y sobre América, y sobre qué era qué en general*¹²⁸

El fet de viure en una nova realitat, diferent a la seva, li havia permès aprendre una nova llengua i, per tant, una nova cultura, adoptant idees i elements que enriqueixen la seva pròpia identitat com a persona. Ser una immigrant a Amèrica li havia permès conèixer nous entorns i contextos, així com plantejar-se què era ella i, per tant, què era el seu entorn.

¹²⁵ Ibíd. Pàgina 143.

¹²⁶ Ibíd. Pàgina 144.

¹²⁷ Ibíd. Pàgina 145.

¹²⁸ Ibíd. Pàgina 144.

La dona de Ralph Chang sí que volia formar part de la societat americana, però no sense oblidar les seves arrels. Sent portadora del pensament i la cultura xinesa, havia aconseguit adaptar-se i entendre una societat força diferent en valors i costums com és l'americana. Havia aconseguit sentir-se xinesa i començar a trobar també la seva identitat com americana.

La voluntat d'implicar-se en el seu entorn i de ser útil dins la seva realitat, ja no com a mare o dona sinó com a ella mateixa, de prendre la iniciativa en aspectes que potser abans ni tan sols havia pensat.

*Tenía su opinión sobre cómo debería urbanizarse el centro de la ciudad, sabía poner gasolina ella sola y cambiar el aceite del coche (...)*¹²⁹

En un moment del capítol, la seva filla Mona insisteix en que ha de fer-se sòcia del club esportiu (del qual la mare ja hi està interessada però no s'atreveix a fer el pas) i manega la situació per tal que la senyora Lardner, mare d'una amiga de Mona, li escrigui una carta de recomanació, (requisit indispensable a més d'una llista d'espera) per entrar al club. Davant l'èxit de l'emboscada, la mare, mig molesta, li diu a Mona:

*-Mira, los chinos tienen un refrán –dijo mi madre-. “No hacer nada es mejor que hacer demasiado”*¹³⁰

La transmissió d'una cultura xinesa integrada en el dia a dia més familiar a través de refranys, per exemple, o en la pròpia manera de fer de la mare, una dona prudent, recta, que necessita en certa manera l'aprovació del seu marit. Podríem dir que la senyora Chang es troba en un moment complicat en aquest sentit. Per una banda, descobreix una nova realitat (en aquest cas l'americana) i s'hi vol adaptar. Per altra, les arrels xineses i la seva cultura originària la fan sentir incòmode en segons quines situacions.

Just després que la senyora Lardner anés cap a casa seva amb la seguretat d'estar fent una bona obra per a la senyora Chang, la Mona intenta convèncer la seva mare que tot plegat és una bona idea i s'intenta justificar amb el fet que hi ha tanta llista d'espera

¹²⁹ Ibíd. Pàgina 144.

¹³⁰ Ibíd. Pàgina 144.

que és quasi impossible entrar al club i que, per tant, no s'ha de preocupar. Just llavors la narradora intervé i diu:

-De hecho, hay una familia negra que lleva tanto tiempo esperando que van a poner un pleito –dije.

Mi madre cerró el grifo

-¿De dónde has sacado eso?

-Me lo dijo Patty.

Volvió a abrir el grifo, empezó a lavar un plato, lo dejó y cerró el grifo otra vez.

-Lo siento –dijo Mona.

-Déjalo –dijo mi madre-. De verdad, déjalo.¹³¹

Darrere la preocupació de què pensarà el seu marit del club esportiu, i de totes les excuses que hi posa, hi ha por. Un sentiment tan bàsic com la por al rebuig, la por al no ser acceptat per ser diferent. Un element que la senyora Chang, de la mateixa manera que toca de peus a terra i li diu repetidament al seu marit que “allò no és la Xina”, sap que hi ha de conviure. Ella és conscient que, tot i la seva voluntat i interès en allò que l'envolta, viu a Amèrica i sovint serà vista no com una americana sinó com una xinesa amb totes les seves conseqüències.

El senyor Chang per la seva banda continua amb el negoci que, tot i que no ho vol acceptar, cada vegada va a pitjor. El mal servei, l'abandonament de quasi tota la plantilla (substituïts per immigrants en situació il·legal) i el mal ambient fa que es creï un caldo de cultiu que eclosiona amb un conflicte entre dos treballadors solucionat a cops de puny. I un d'aquests decideix trucar a la policia per denunciar. El senyor Chang, davant la situació, està disposat a fer qualsevol cosa per ajudar els seus treballadors a qui tracta amb una protecció extrema, com el seu pare havia fet anys abans amb els seus. Visió que xoca frontalment amb la seva dona, que s'ho mira amb una altra perspectiva i creu que ha de mirar pel bé de la família i no ficar-se en embolics. El senyor Chang, però, té clar els motius de la seva voluntat:

¹³¹Ibíd. Pàgina 150.

*-Sabes, cuando llego a Estados Unidos yo también jugar al escondite con los de repatriación. Si gente no me ayuda, yo hoy no aquí.*¹³²

La protecció entre immigrants i els vincles de suport i fraternitat que s'estableixen són clau entre els nuclis xinesos que emigren arreu del món. Un "avui per mi, demà per tu", una solidaritat entre camarades en un entorn que d'entrada, es mostra hostil. El senyor Chang es sent d'aquest col·lectiu i, per això, es veu quasi amb la obligació moral d'ajudar.

El conflicte acaba amb dos treballadors fugint per por a la policia i a la justícia americana. Des de llavors, com si li haguessin tret l'esperança d'un sol cop, el senyor Chang comença a resguardar-se a casa seva, fugint de la creperia, amb un temperament molt més suavitzat i comprensiu. Amb l'ombra del fracàs rondant al seu voltant, el senyor Chang deixa enrere l'orgull del seu negoci i, per tant, l'orgull del seu projecte.

El capítol acaba amb una invitació per part de la senyora Lardner a assistir a una festa de comiat per un amic seu. Lardner després d'insistir molt als Chang assegurant que és una bona ocasió per conèixer el barri i aconseguir més opcions per entrar al club esportiu, aconsegueix la seva confirmació. El dia de la festa tot sembla anar bé fins que el senyor Chang topa amb Jeremy, marit de la senyora Lardner, qui ha begut unes copes de més. Després d'un intercanvi sense gaire encert d'algunes frases a iniciativa de Jeremy, aquest s'enfada i acaba cridant al senyor Chang retraient-li que ni tan sols sap qui és:

*-Mi padre retrocedía a medida que Jeremy se le acercaba-. ¿Usted quién es! ¿USTED QUIÉN ES?*¹³³

La situació va ser salvada a última instància per la dona de l'americà qui el va excusar i es va disculpar en nom seu. Després de la seva intervenció Jeremy finalment també va demanar disculpes, afegint:

*-Seguro que ya había visto gente borracha alguna vez, ¿verdad? Seguro que en China también hay.*¹³⁴

¹³² Ibíd. Pàgina 154.

¹³³ Ibíd. Pàgina 159.

¹³⁴ Ibíd. Pàgina 160.

El moment s'emmarca perfectament a nivell social i personal. Ralph Chang es troba en un moment de davallada, el seu local de creps que havia tingut un èxit indiscutible ara es trobava en les seves últimes hores. I ell, davant del fracàs també es trobava en certa manera perdut. Havia de recuperar el seu lloc. Quan Jeremy li pregunta qui és, Chang es queda glaçat, com si fos la pregunta que ha evitat per no haver d'enfrontar la realitat. Qui és Ralph Chang? Un home que basava gran part de la seva identitat i vida al seu negoci, a la "seva societat". Segurament ni tan sols ell en aquell moment podria respondre a aquesta pregunta. O sí, potser per sobre d'això, es trobava la seva faceta com a pare i marit i, tot i les circumstàncies, trobava a casa la seva raó de ser.

A mode de conclusió pel que fa a aquests tres capítols, Gish Jen plasma diverses situacions quotidianes en que els personatges ens mostren com viuen dins la seva realitat. Unes realitats que ens mostren diverses vessants del que suposa ser xinès fora la Xina i que ens mostren com la generació dels pares i la generació dels fills conviuen en un mateix context però alhora en dues realitats diverses.

A la família Chang, s'hi produeixen diverses situacions. En primer lloc, el pare que adopta la llengua i elements de la cultura americana, però segueix amb un esquema mental lligat a la tradició de la seva família i, per tant, a la Xina. En segon lloc, la mare que navega entre la seva cultura xinesa d'origen i la cultura americana d'adopció. La seva identitat es basa en un conjunt divers d'elements d'un lloc i de l'altre sense suposar cap mena de problema, ans al contrari, és una font de riquesa que li aporta una nova dimensió dins el seu jo. Això sí, sense voler-ho, es veuen limitats pel seu entorn social que posa murs de prejudicis, tòpics i un seguit d'idees que juguen en contra alhora d'integrar-se en una societat. Per últim les filles, americanes de naixement i xineses de família, que parlen anglès i creixen dins el sistema americà, però que conviuen alhora amb una realitat xinesa dins el nucli familiar pel que fa al pensament.

La família de Chin, en canvi, el fet de viure en una societat americana no els fa tremolar la seva percepció del món on viuen. Tot i que el pare s'ha d'adaptar a una nova feina i Chin a una escola continuen inamovibles, com si l'experiència no fos prou intensa per superar-los. Justament el que xoca més del capítol és el contrast amb que ha de conviure Chin: entre uns valors molt tradicionals, rígids i molt delimitats per una

estructura patriarcal que marca el tempo de la pròpia família i un entorn social que no tracta la diferència com a quelcom positiu, sinó que l'utilitza per marcar una distància.

Al llarg dels tres capítols seleccionats podem veure com Gish Jen desenvolupa en llengua anglesa unes experiències, unes situacions i una psicologia que estan marcades per la identitat xinesa en diverses vessants. Tenint en compte que ella és una autora de família xinesa i nascuda a Amèrica, es interessant veure com conserva la sensibilitat i l'imaginari xinès alhora de desenvolupar la seva obra. Una producció cultural sorgida més enllà dels propis límits de la Xina però que, com hem pogut analitzar, conserva també un caràcter xinès. I també americà, ja que retrata un context situat als Estats Units i indaga en la psicologia dels seus personatges i accions a través de la llengua anglesa. I aquí rau la clau de la qüestió, una obra que tan pot formar part de la literatura xinesa com de l'americana ja que es relaciona amb ambdues.

Com ja hem vist, la sinofonia treu l'accent de l'element racial o ètnic per posar-ho a la llengua i a la cultura i neda en direcció contrària al sinocentrisme. Una obra com la de Jen, situada dins el marc de la sinofonia, ens demostra que, més enllà del que tradicionalment és considerat xinès, existeixen altres realitats, molt diverses i igual de legítimes. El reconeixement d'aquestes realitats i d'aquests nous paradigmes sorgits de la immigració, del colonialisme o d'altres contextos ens permeten construir un mapa més complet i acurat de la identitat xinesa que, com totes, és diversa, canviant i complexa en si mateixa.

5. CONCLUSIONS

La voluntat d'aquest treball ha estat la de ser, en si mateix, una reflexió al món de la sinofonia i al voltant de temes que se'n deriven com la identitat, el pensament o la diferència per tal d'aplicar-ho en un estudi de cas que hem desenvolupat amb l'obra *Who's Irish*. Per tal de teixir un text consistent que ens permetés desenvolupar aquest discurs, s'ha partit des de tres grans apartats: un primer on s'identifiquen aquells conceptes clau que ens permeten entendre la cosmovisió xinesa i com aquesta s'ha relacionat amb la identitat xinesa, així com reflexionar sobre aquesta identitat. Un segon apartat on es desenvolupa el concepte de la sinofonia i s'identifiquen els contextos en que sorgeix. I, per últim, un tercer apartat on s'exposa un breu context de les literatures de la sinofonia i un anàlisi d'una de les seves obres.

En referència a la identitat xinesa hem pogut veure com la Xina és un territori ric pel que fa a la seva diversitat. Quan parlem de la Xina, parlem d'un conjunt de realitats molt diverses que conviuen en un mateix espai i temps. Tan sols cal veure la gran quantitat de llengües i ètnies que conformen el país. No obstant això, quan pensem en la Xina, pensem (sovint sense saber-ho) en l'ètnia Han que, a dia d'avui, és l'ètnia majoritària. La voluntat nacionalista a nivell polític de mostrar la identitat xinesa com un paquet compacte que beu d'una cosmovisió amb uns elements molt concrets i que es delimita dins un marc rígid i que postula allò que és xinès, xoca amb aquesta realitat diversa. Com hem vist al llarg d'aquest treball, la identitat xinesa es pot abordar des de moltes perspectives, però si es vol entendre el concepte cultural i modern d'aquest és necessari entendre també el seu context històric i social.

Així doncs, la identitat és una qüestió subjectiva, que respon a criteris personals, però que es relaciona amb les estructures de poder i que, per tant, també respon a criteris polítics. La seva revisió crítica ens permet qüestionar-nos la tradició i obrir noves escletxes que mirin cap el futur d'una manera inclusiva. Aquest treball, més enllà de reflexionar sobre la identitat i de com aquesta es relaciona amb l'individu, amb la societat i amb els òrgans de poder, ens permet traslladar la reflexió dins el marc de la nostra societat i qüestionar la pròpia imatge que rebem i que ens construïm envers la Xina i les persones que la formen. Què ens ve al cap quan pensem en la Xina?

Pel que fa a la sinofonia va ser força revelador, en un primer moment, la manca de textos en català i castellà sobre el concepte. Si bé és cert que es tracta d'un

neologisme i que fa relativament pocs anys que es va originar, la quantitat de textos rigorosos en ambdues llengües que en facin referència són escassos. Pel que fa a la llengua anglesa trobem un volum major però limitat d'articles acadèmics i obres que es refereixen al terme. Entenem, doncs, que és necessària la divulgació i l'aparició de nous articles i textos que comentin, critiquin, eixamplin i, en definitiva, enriqueixin a nivell teòric el món de la sinofonia.

Entenent que la realitat xinesa és plural i que no respon a un sol esquema identitari, la sinofonia qüestiona l'existència del marc oficial referent a la identitat xinesa i aposta fermament per una revisió dels seus paràmetres amb la voluntat d'eixamplar i reconèixer altres realitats lingüístiques i culturals xineses que en queden al marge. La sinofonia, a més de ser una declaració d'intencions en contra el pensament homogeni i monolític, avança en oposició al sinocentrisme i, per tant, en oposició a tota una estructura de pensament.

Al accentuar la llengua i la cultura i treure l'èmfasi de l'aspecte ètnic la sinofonia permet subratllar la riquesa cultural, lingüística i, social dels àmbits sinòfons en un context global. Entendre la diversitat i la riquesa cultural i lingüística com un element positiu és la gran assignatura pendent per part de moltes societats. Tal com citàvem de la mà de l'autor Rob Gilbert a l'inici del treball: l'heterogeneïtat cultural, més que ser una font de problemes, ajuda a enriquir la pròpia identitat de la ciutadania ja que el sol fet d'acceptar, respectar i valorar altres realitats comporta una sèrie d'actituds molt positives.

Amb aquesta qüestió enllacem amb les literatures i els autors i autores de la sinofonia. Persones que ja sigui des del colonialisme, des de la immigració, des de la pertinença a alguna minoria, etc. viuen i creixen en una realitat molt diversa però totalment legítima. Per exemple, amb el mapa d'autors i autores de la literatura sinofònica que hem aportat, veiem com no són pocs els que viuen a l'estranger de manera permanent i que, per tant, els seus fills naixeran i creixeran en una societat que no serà la de la pròpia Xina. No obstant, segueixen reflectint un imaginari conformat per un llegat i un pensament xinès amb l'elecció d'una llengua no xinesa alhora de dur a terme les seves creacions culturals. La clau, justament, està en realçar i donar valor a la cultura i a la llengua i treure l'accent de la nacionalitat. Com hem vist, per exemple, en el cas de Gish Jen, que a través de l'anglès retrata diverses fotografies del que suposa

l'experiència de la immigració xinesa als Estats Units i produeix una barreja natural dels dos escenaris identitaris, el xinès i l'americà, que tracta i viu amb total normalitat.

És per tot això que creiem necessària la reivindicació de la sinofonia i les seves literatures. Com una manera de qüestionar-se el marc que regeix els paràmetres actuals referents a allò que s'inclou i a allò que no s'inclou dins la identitat xinesa i, per tant, a la seva realitat.

Per altra banda, la sinofonia s'erigeix com un concepte que no actua per exclusió. La inclusió d'un escriptor o escriptora dins la sinofonia no és contradictòria amb la seva consideració com a part de la literatura del seu entorn més immediat. Gish Jen es pot considerar una escriptora sinofònica però també, i sense entrar en conflicte, americana.

Un cop exposades les conclusions principals d'aquest treball i tenint present la voluntat d'aquest mateix per postular-se com una introducció al món de la sinofonia, volem plantejar una última qüestió. Tenint en compte tot el que hem exposat al llarg d'aquestes pàgines i considerant que la sinofonia és un concepte que dansa al voltant de la cultura, la llengua, la diversitat i, en definitiva, de la identitat, llancem una qüestió que, no obstant sobrepassa l'objecte d'estudi d'aquest treball, considerem interessant: seria possible l'existència d'un marc cultural, comunicatiu i social xinès que assumís amb totes les seves conseqüències la diversitat de realitats xineses, tant dins com fora de la Xina?

6. BIBLIOGRAFIA

Obres de consulta i articles

BELTRÁN, Joaquín. (2009): *La diversidad étnica en China y Taiwan*. Edició a cura de Joan Julià Muné. Dins de: *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

BELTRÁN, Joaquín. (2006): *Perspectivas chinas*. Dins el capítol: *Diversa y dispersa. La compleja construcción de la identidad china*. Biblioteca de china contemporánea. Barcelona: Edicions Bellaterra.

BUTLLETÍ SECRETARIA PER A LA IMMIGRACIÓ. (2010): *La immigració en xifres. Les persones de nacionalitat xinesa a Catalunya*. Número 7. Departament d'Acció Social i Ciutadana.

CASTELLS, Manuel. (2003): *El poder de la identidad*. Dins: *La era de la información: Economía, sociedad y cultura*. Volum 2.. Madrid: Alianza editorial.

FANG, Xie. (2011): *Tianxia workshop. What is tianxia? Culture, International Relations, and World History: Rethinking Chinese Perceptions of World Order*. Stanford University.

FANG, Weigui. (2001): *Yi, Yang, Xi, Wai and other terms: the transition from "barbarian" to "foreigner" in nineteenth-century China*. Dins el volum *New terms for new ideas. Western Knowledge and Lexical Change in Late Imperial China*. Holanda: edició a cura de Michael Lackner, Iwo Amelung i Joachim Kurtz

GUO, Yingie. (2004): *Cultural Nationalism in Contemporary China. The search for national identity under reform*. Routledge studies on China Transition. Londres: edició a cura de David S.G. Goodman.

JEN, Gish (2002): *Residencia Permanente*. Barcelona: Editorial El Aleph

JIANQIANG, Nie. *Towards a World of Harmony: A Historical Chinese Conception of the World Order*. Enllaç també disponible a dia 14/06/2015:

http://www.fas.nus.edu.sg/oop/docs/pdf/NUS-WHU_WIN_Order.pdf

LEE, Wing Ong. (2009): *Multiple citizen identities of the Chinese in the chinese diaspora*. Article presentat a la 5a International Conference on Research in Jewish Education on “Mutiples Identities in Jewish Education”. Oranim Academic College and Mandel Leadership Institute.

MANUAL ANTI-RUMORS. *Les persones de nacionalitat xinesa a Catalunya*. Col·lectius: xinesos. Material pedagògic per a combatre rumors i estereotips fonamentats en la diversitat cultural.

OLLÉ, Manel (2005): *Made in China: el despertar social, político y cultural de la China contemporánea*. Colección imago mundi. Volum 85. Barcelona: Ediciones Destino.

SHIH, Shu-mei. (2013): *Introduction. What is Sinophone Studies?* Dins *Sinophone studies. A critical reader*. Edició a cura de Shu-mei Shih, Chien-hsin Tsai i Brian Bernards.

SHIH, Shu-mei. (2011): *The concept of the Sinophone*. Modern language association of America.

SKELDON, Ronald. (2003): *The Chinese Diaspora or the Migration of Chinese Peoples?* Dins el volum: *The Chinese Diaspora: Space, Place, Mobility and identity*. Edició a cura de Laurence j. c. Ma i Carolyn cartier. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, INC.

STUART-FOX, Martin. (2003): *A short history of China and Southeast Asia. Tribute, Trade and influence*. Australia: Editorial Allen and Unwin.

TONG, Shijun. (2006): *Chinese Thought and Dialogical Universalism*. Publicat a *Europe and Asia Beyond East and West*. Routledge: edició a cura de Gerard Delanty.

UNGER, Jonathan. (1999): *Nacionalismo chino*. Biblioteca china contemporánea Barcelona: Edicions Bellaterra.

WEI-MING, Tu. (1994): *The living tree. The Changing Meaning of Being Chinese Today*. California: Stanford University press.

XUDONG, Zhao. *All under heaven. Tianxia as a Chinese Cosmology*. Departament de sociologia, Peking University.

YUE, Audrey. KHOO, Olivia. (2014): *Sinophone cinemas*. Basingstoke: Palgrave macmillan.

ZHAOJIE, Li. *Traditional Chinese World Order*. Hacettepe University.

Enllaços

ACADÉMIE FRANÇAISE. *Françoise Cheng. Biographie*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.academie-francaise.fr/les-immortels/francois-cheng>

BIO. Maxine Hong Kingston Biography. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.biography.com/people/maxine-hong-kingston-37925> BRITISH COUNCIL.

Timothy Mo. Dins: *Literature. Writers*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://literature.britishcouncil.org/timothy-mo>

BOSTON UNIVERSITY. *Ha Jin*. Creative Writing. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.bu.edu/creativewriting/people/faculty/ha-jin/>

BUZAN, Barry. YONGJIN, Zhang. (2012): *The Tributary System as International Society in Theory and Practice*. Chinese journal of International Politics. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://cjjp.oxfordjournals.org/content/5/1/3.extract>

CHANG, Jung. *Biography*. Dins: *The official website of the International Best-Selling Author*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.jungchang.net/biography>

CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. *Persones de nacionalitat xinesa*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015:

<http://arxius.cpnl.cat/arxius/activitats/Persones%20de%20nacionalitat%20xinesa%20a%20Catalunya.pdf>

EL CULTURAL. (1999): *El amuleto de Jade*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.elcultural.com/revista/letras/El-amuleto-de-jade/13674>

ENCICLOPEDIA BRITANNICA. (2014): *Maxine Hong Kingston*. Chinese-American authors. Escrit pels autors de l'Enciclopedia Britannica. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/318754/Maxine-Hong-Kingston>

ENOTES. *Gish Jen Biography. Masterpieces of American Literature*. Dins de: *Study guides*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.enotes.com/topics/gish-jen>

HAO, Yucong. (2014): *The Sinophone*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://stateofthediscipline.acla.org/entry/sinophone>

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA. (2014): *Notas de prensa. Avance de la Estadística del Padrón Continuo a 1 de enero de 2014*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.ine.es/prensa/np838.pdf>

JEN, Gish. Books. Dins: The official website of Gish Jen. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: http://www.gishjen.com/?page_id=27

JEN, Gish. *Gish*. Dins: The official website of Gish Jen. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: http://www.gishjen.com/?page_id=871

OFICINA DE INFORMACIÓN DIPLOMÁTICA. *China. República Popular de China*. Ficha país. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: http://www.exteriores.gob.es/documents/fichaspais/china_ficha%20pais.pdf

TAN, Amy. *Biography*. Dins The official website of my Tan. Enllaç disponible a dia 14/06/2014: <https://www.amytan.net/bio-1.html>

WANG, Edward. *History, Space, and Ethnicity: The Chinese Worldview*. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://people.ucalgary.ca/~slchia/article.htm>

ZHANG, Yongjin. (2013): *The Tribute System*. Oxford Bibliographies. Enllaç disponible a dia 14/06/2015: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199920082/obo-9780199920082-0069.xml>